

N:o 57.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till förordning angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke; gifven Stockholms slott den 2 Mars 1900.

Med öfverlemnande af det i ämnet i Statsrådet förda protokoll, vill Kongl. Maj:t härmed i nåder inhemta Riksdagens yttrande öfver när- lagda förslag till förordning angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke; viljande Kongl. Maj:t, efter emottagandet af Riksdagens svar, företaga den slutliga pröfningen af samma förslag och om författnings utfärdande i ämnet i nåder förordna.

Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

E. von Krusenstjerna.

Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms slott den 2 mars 1900.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern **BOSTRÖM**,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **LAGERHEIM**,
 Statsråden: **WIKBLAD**,
               ANERSTEDT,
               herr **VON KRUSENSTJERNA**,
               grefve **WACHTMEISTER**,
               CLAËSON,
               DYRSSEN och
               CRUSEBJÖRN.

Statsrådet herr von Krusenstjerna yttrade:

Sedan med föranledande af Riksdagens skrifvelse den 19 maj 1875 Eders Kongl. Maj:t den 30 juli samma år uppdragit åt vissa personer att utarbete förslag till författning i fråga om barns och yngre personers antagande och användande i fabriks- och handtverksarbete samt om tillsyn från statens sida öfver de deri meddelade föreskrifters efterlefnad, samt de utsedde komiterade den 19 april 1877 inkommit med underdånigt förslag till författning i ämnet, täcktes Eders Kongl. Maj:t den 18 november 1881 utfärda den ännu gällande nådiga förordningen angående minderårigas användande i arbete vid fabrik, handverk eller annan handtering. Förordningen afser att bereda skydd i arbetet åt minderårig i åldern från fyllda tolf år till fyllda aderton år. På samma gång förordningen förbjuder användande i der afsedt arbete af minder-

årig under tolf år, lemna den föreskrift, bland annat, dels i fråga om det antal timmar af dygnet minderårig må i arbetet användas och dels under hvilken del af dygnet dessa arbetstimmar skola infalla. I afseende härå äro de minderåriga fördelade i två kategorier: barn och yngre personer, mellan hvilka åldersgränsen är bestämd till fyllda fjorton år. Maximum af tid, hvarunder minderårig får sysselsättas i fabriksarbete, är för de förra sex timmar och för de senare tio timmar af dygnet, hvaremot förordningen beträffande arbete i handverk eller handtering, som icke är att anse såsom fabrik, icke lemna någon föreskrift om arbetstidens längd, utan gäller i afseende härå det allmänna stadgandet i 17 § 2 mom. af förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864, att näringsidkare skall vid sina arbetares behandling och sysselsättning fästa behörigt afseende å deras helsa och arbetsförmåga. Vidkommande den tid af dygnet, hvarunder minderårig får användas i arbete i fabrik, handverk eller annan handtering, föreskrifver 1881 års förordning, att denna tid skall infalla mellan klockan 6 förmiddagen och klockan 8 eftermiddagen.

Uti det underdåniga förslaget hade komiterade föreslagit inrättande af en särskild fabriksinspektion, som skulle öfvervaka efterlefnaden af författningens föreskrifter. Någon sådan institution kom dock icke då till stånd, utan blef uti förordningen kontrollen öfverlemnad åt vederbörande helsovårds- eller kommunalnämnd.

Den sålunda tillkomna förordningen skulle lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1882, men med anledning af framställningar dels från öfverståthållarembetet och dels från Norrköpings fabriks- och arbetareföreningar blef, enligt nådiga kungörelsen den 30 december 1881, tiden för förordningens ikraftträdande framflyttad till den 1 juni 1882. Redan dessförinnan hade dock från åtskilliga bruksegare gjorts framställning om vissa eftergifter i förordningens stadganden beträffande arbete i grufvor samt vid verk och inrättningar, hvilka afse tillgodogörande eller förädling af mineralrikets alster. I anledning af denna framställning förordnades genom nådigt bref den 19 maj 1882 att med tillämpning af förordningen skulle, hvad anginge grufvor, masugnar eller hyttor, stångjernsbruk, manufakturverk och alla andra inrättningar, som afsåge tillgodogörande eller förädling af mineralrikets alster, anstå till den 1 november 1882. Sedan genom nådigt bref den 20 oktober 1882 tiden för förordningens tillämpning å nyssnämnda verk och inrättningar ytterligare framflyttats till den 1 november 1883, blefvo genom nådiga kungörelsen den 22 juni 1883 i afseende å minderårigas användande till arbete vid grufvor, äfvensom vid mas-

ugnar eller hyttor, stångjernsbruk, manufakturverk och alla andra inrättningar, som afsåge tillgodogörande eller förädling af mineralrikets alster och icke vore att anse såsom handtverkerier, särskilda bestämmelser meddelade, enligt hvilka arbetstiden för yngre person af mankön utsträcktes till i medeltal högst tolf timmar af dygnet och jemväl till annan tid än mellan klockan 6 förmiddagen och klockan 8 eftermiddagen, dock under vilkor att arbetet vore indeladt å skift på visst i kungörelsen närmare angifvet sätt. Vidare har, i anledning af särskilda ansökningar om förklarande att förordningen icke skulle anses omfatta sågverksrörelse och brädgårdsrörelse, genom nådigt bref den 13 april 1883 förklarats att, enär förordningen icke egde tillämpning på sågverksrörelsen eller brädgårdsrörelsen, samma framställningar icke föranledde vidare yttrande.

*Petitioner om
omarbetande
af 1881 års
förordning.*

Den 1 november 1883 inkom till civildepartementet en af mer än 1,700 personer, till stor del näringsidkare, från mer än åttio olika platser inom landet, undertecknad skrift, deruti framställning gjordes om omarbetande af 1881 års förordning. Den hufvudsakliga anmärkning, som uti denna skrift framställdes mot förordningen, gälde arbetstidens längd för minderårig, som uppnått femton år. I detta afseende yttrades, att stadgandet att yngre person finge i fabriksarbete användas högst tio timmar af dygnet hade, synnerligast för den textila industrien, medfört stora olägenheter. Då nemligen för äldre arbetare arbetstiden räckte från klockan sex på morgonen till klockan åtta på aftonen med 2 eller 2¹/₂ timmars rast, men den yngre personalen skulle redan klockan sex på aftonen aflägsna sig, ehuru just flertalet af denna sysselsattes med sådana förarbeten, på hvilkas oafbrutna fortgång de äldres verksamhet nödvändigt vore beroende, vore uppenbart att äfven dessa senare tvingades sluta sitt arbete två timmar tidigare och derigenom gå miste om en icke obetydlig del af sin dagaflöning. När derjemte toges i betraktande, att arbetsgifvaren på detta sätt hotades med en ända till tjugoprocent uppgående minskning uti årets arbetsproduktion, hade han endast att välja emellan utvägen att ej vidare anställa minderåriga eller ock att betydligt utvidga sina fabrikslokaler och öka de kostbara maskinernas antal, så framt han skulle kunna åstadkomma samma produktion som förut beräknats. Det vore knappast tvifvel underkastadt, att den förra utvägen skulle af de flesta arbetsgifvare föredragas, helst både lokala och finansiella svårigheter skulle lägga hinder i vägen för anlåtande af den senare. Visserligen drabbades arbetsgifvaren genom användande af allenast äldre arbetare

af betydligt stegrade produktionskostnader, men tyngst återföle dock på den stora skaran af hittills använda minderåriga alla följderna af den sålunda framtvingade reorganisationen. Utom den gifna förlusten af förr åtnjuten jemn arbetsförtjenst för de unga, hvarigenom i mången arbetarefamilj med flere vuxna barn nöd och bekymmer måste blifva påföljden, vore lätt att förutse, att sysslolösheten just vid åldern mellan femton och aderton år skulle inom kort röja sina i moraliskt hänseende förderfbringande verkningar. Med anledning af hvad sålunda anförts hemstälde petitionärerna, bland annat, om sådan ändring i gällande föreskrifter att, jemte det maximiarbetstiden för minderårig under femton år bestämdes till sex timmar af dygnet, minderårig, som uppnått denna ålder, skulle få användas i arbete högst tolf timmar af dygnet.

Ungefär samtidigt med nyssnämnda skrifvelse, eller i början af november 1883, inkom till civildepartementet en petition från arbetarne vid Korndals aktiebolags fabriker i Mölndal, deruti, under framhållande af de olägenheter tillämpningen af förordningens föreskrifter rörande maximiarbetstid för minderåriga medförde såväl ur ekonomisk synpunkt för arbetare med stora familjer som ock för de minderåriga sjelfva med hänsyn till framtida arbetsskicklighet, anhållits om en revision af förordningen i syfte att maximitiden för minderårigas användande i arbete måtte utsträckas.

Med anledning af dessa båda framställningar anmodades uti skrifvelse den 28 november 1883 öfverståthållareembetet och Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i rikets samtliga län att meddela civildepartementet kännedom om de iakttagelser rörande verkningarna af ifrågasvarande lagstiftning, hvilka dessa myndigheter varit i tillfälle att inhemta, äfvensom huruvida en på sådana iakttagelser grundad erfarenhet kunde anses vunnen af beskaffenhet att, utan eftersättande af eller men för det med förordningen afsedda ändamål, kunna eller böra i något hänseende föranleda till modifikation af stadganden, som gälde beträffande minderårigas användande uti förenämnda slag af arbete.

Sedan sådana yttranden inkommit, anbefaldes den 7 april 1885 kommerskollegium att i ärendet afgifva underdånigt utlåtande.

Uti sitt med anledning häraf den 22 oktober 1886 afgifna utlåtande yttrar kommerskollegium, bland annat, att då, såsom af de inkomna yttrandena framginge, mot hvarandra väsentligen stridande meningar i ämnet sig yppat, det för åstadkommande af en, så vidt möjligt, tillfredsställande lösning af ifrågasvarande angelägenhet måste förutsättas tillvägbringandet af en fullständig utredning af de förhållanden, som kunde inverka på bedömandet af de mer eller mindre ingripande för-

ändringar i den nu gällande lagstiftningen, hvilka kunde finnas behöfliga att vidtaga.

Vid ärendets föredragning den 31 januari 1891 behagade Eders Kongl. Maj:t med anledning dels af berörda framställningar om vissa ändringar i förordningen angående minderårigas användande i arbete vid fabrik, handverk eller annan handtering dels ock af de frågor om reglerande af arbete i industriella företag och grufvor, som afhandlats vid den i Berlin år 1890 hållna internationella konferens, i hvilken särskildt af Eders Kongl. Maj:t utsedt ombud för Sverige deltagit, förordna att en komité skulle tillsättas med uppdrag att, efter utredning af verkningarna af nämnda förordning samt efter öfvervägande i hvad mån de vid omförmälta konferens antagna grundsatser borde i Sverige tillämpas, till Eders Kongl. Maj:t inkomma med underdånigt förslag till den nya eller förändrade lagstiftning i ämnet, som kunde finnas, jemväl med hänsyn till den dåmera här i riket införda fabriksinspektionen, vara af förhållandena påkallad.

Berlinerkonferensen 1890.

Innan jag går att redogöra för det förslag till förändrad lagstiftning i förevarande ämne, som af den sålunda beslutade komité, hvars ledamöter den 13 derpå följande mars blefvo af Eders Kongl. Maj:t utsedde, framlagts, anhåller jag att i korthet få redogöra för det hufvudsakliga af de principuttalanden, hvarom ombuden vid berörda internationella arbetareskyddskonferens förenat sig, i hvad dessa uttalanden beröra förevarande fråga och ega tillämpning på svenska förhållanden. Konferensen, som på sitt program upptagit, bland andra frågor, reglerandet af minderårigas och kvinnors arbete vid grufvor och i industriella inrättningar, har uti sitt slutprotokoll uttalat önskvärdheten af att, bland andra, följande principer iakttoges vid de särskilda staternas lagstiftningsarbeten på hithörande område, nemligen

att arbete under jord i grufvor förbjödes ej mindre för minderårig af mankön under fjorton år än äfven för personer af qvinkön,

att barn af båda könen under en viss ålder uteslötes från arbete i industriellt yrke,

att denna åldersgräns bestämdes till tolf år,

att föreskrifvet elementärt kunskapsmått dessförinnan inhemtats,

att minderårig under sexton år äfvensom kvinnor icke skulle användas i industriellt arbete nattetid,

att arbetstiderna borde bestämmas för barn under fjorton år till högst sex timmar med åtminstone en half timmes afbrott och för minderårig från fjorton till sexton år till högst tio timmar dagligen med afbrott under sammanlagdt minst en och en half timme,

att likväl i fråga om den senare kategorien af minderåriga undantag för vissa industrigrenar finge göras,

att äfven ynglingar i åldern mellan sexton och aderton år borde beredas skydd beträffande, bland annat, maximalarbetsdag och nattarbete,

att arbetstiden för qvinnor öfver sexton år icke skulle öfverstiga elfva timmar om dagen, hvilken arbetstid borde afbrytas af raster om sammanlagdt minst en och en half timme, med undantag dock i båda dessa hänseenden för vissa industrigrenar, samt

att qvinna först fyra veckor efter förlossning finge återinträda i arbete.

Den af Eders Kongl. Maj:t tillsatta komitén afgaf den 11 mars 1892 sitt af författningsförslag jemte motiv åtföljande betänkande. I sjelfva verket är här fråga om två skilda författningsförslag, det ena afgifvet af komiténs ordförande och två dess ledamöter och det andra i form af reservation utaf komiténs öfrige tre ledamöter. De två förslagen öfverensstämman i hufvudsak i fråga om såväl författningens giltighetsområde beträffande både de näringar och de personer, hvilka författningen skulle komma att afse, som ock de föreskrifter, som afse åldersgränsen för minderårighet, villkoren för minderårigs användande i industriellt arbete samt kontrollen. Deremot skilja sig förslagen, förutom beträffande den formella affattningen, väsentligen i fråga om den tid, hvarunder minderårigs arbetskraft må tagas i anspråk.

1891 års komiténs förslag.

Vid en jämförelse mellan 1881 års förordning, å ena, och komiténs författningsförslag, å andra sidan, faller genast i ögonen, att området för lagstiftningens giltighet uti det senare blifvit utsträckt att omfatta sågverks- och brädgårdsrörelse samt handel, hvilka näringar af 1881 års förordning icke beröras. I detta afseende, eller i fråga om hvilka näringar, som komma under bestämmelserna i 1881 års förordning, är denna icke fullt tydlig. Att allt, som kan komma under benämningen fabriks- eller handtverksrörelse hör dit, är bestämdt utsagdt, men derjemte skall ock, enligt förordningen, dit höra »annan handtering»; och hvad med detta något obestämda uttryck afses är ej fullt klart. Komitén har sökt afhjelpa denna otydlighet genom att närmare specificera de näringar, som förslaget afser. Rörande berörda, i författningsförslagen tillagda näringar yttrar komitén att, vidkommande sågverks- och brädgårdsrörelsen, ett, enligt hvad statistiken utvisade, betydande antal minderåriga sysselsattes i denna rörelse och att klagomål öfver försummelser i sådana barns skolgång talrikt förekommit, samt att, hvad handeln beträffade, man icke torde kunna låta det förblifva allenast

vid nuvarande föreskrifter, som inskränkte sig till att förbjuda anställande af barn i handelsrörelse före fyllda tolf år.

Vidare har uti författningsförslagen skyddslagstiftningen utsträckt att omfatta jemväl kvinnors arbete, äfven der dessa icke äro att hänföra till minderåriga. I detta afseende hänvisar komitén till den af 1875 års komiterade för behandling af frågan om minderårigas användande i arbete uttalade mening, att skyddet för kvinnor skulle kunna, utan väsentlig olägenhet för industrien men till mycken fromma för familjelifvet och det uppväxande släktet, utsträckas öfver den gräns, hvarvid sist nämnda komiterade på grund af sitt uppdrag måst stanna. Men, yttra 1891 års komiterade vidare, en allmän begränsning af arbetstiden för fullvuxna qvinliga arbetare har komitén dock lika litet som i fråga om män ansett behöflig, så mycket mindre som, enligt hvad den af komitén föranstaltade statistiska undersökningen gäfvade vid handen, qvinliga arbetare här i landet icke i särdeles stor utsträckning användes i industriellt arbete och några klagomål icke heller försports öfver att särskilda missförhållanden dervid egt rum.

Uti komiténs författningsförslag, hvilket i denna del i någon mån afviker från reservanternas, hafva därför bestämmelserna härutinnan inskränkts till att omfatta förbud mot användande af kvinna under tjuguetår till industriellt arbete nattetid och till arbete under jord i grufvor och stenbrott äfvensom till bestämmande af viss tid efter öfverstånden barnsbörd för återinträde i arbete.

Uti författningsförslagen, som bibehållit den åldersgräns för minderårighet, eller aderton år, som för närvarande är gällande, föreskrifves såsom vilkor för minderårigs användande i industriellt arbete, att den minderåriga fyllt tretton år, inhemtat det för afgang från folkskolan stadgade minsta kunskapsmått och ej i följd af sjuklighet eller kroppslig svaghet kan af det ifrågavarande arbetet lida men. Från dessa vilkor göres dock det väsentliga undantag, att jemväl den, som fyllt tolf år, skulle få i industriellt arbete användas, så vida den minderåriga inhemtat visst kunskapsmått, som angifves olika af komiténs majoritet och reservanterna.

Med uttrycket »det för afgang från folkskolan stadgade minsta kunskapsmått» torde afses detsamma, som reservanterna uttryckt med hänvisning till § 48 i folkskolestadgan. I afseende å vilkor för minderårigs, som fyllt tretton år, antagande i arbete öfverensstämma sålunda komiterades och reservanternas förslag, men beträffande det kunskapsmått, som skulle fordras af minderårig under tretton år för dennes antagande i arbete, föreligger den skiljaktighet att, under det komitéför-

slaget hos sådan minderårig fordrar det större kunskapsmått, som afgångsbetyg från folkskolan förutsätter, åtnöja sig reservanterna jemväl för dessa med det minimikunskapsmått, som afses i § 48 i folkskolestadgan. Båda förslagen fordra derjemte för minderårigs under tretton år anställande i industrielt arbete att med läkarebetyg styrkes, att den minderårige utan fara för sin helsa kan i arbetet taga del. Sådan föregående läkareundersökning är visserligen icke föreslagen beträffande minderårig, som fyllt tretton år, men båda förslagen innehålla föreskrift om årligen återkommande läkareundersökning af hvarje i industrielt arbete anställd minderårig, hvilken läkareundersökning beträffande nyan tagen minderårig skulle ske inom sex månader efter inträdet i arbetet.

I nu gällande förordning angående minderårigas användande i fabrik, handverk eller annan handtering är föreskrifvet, att minderårig under femton år, som användes i sådant arbete, skall begagna undervisningen i folkskolan å de tider, skolrådet efter näringsidkarens hörande bestämmer, eller njuta annan deremot svarande och af skolrådet godkänd undervisning. Uti förslaget har härutinnan, under erinran derom att enligt folkskolestadgan skolpliktigheten icke fortföre längre än till och med det år den minderårige fyller fjorton år, gjorts den ändring, att allenast minderårig, som icke erhållit afgångsbetyg från folkskolan, skulle begagna undervisningen i densamma å de tider, skolrådet efter näringsidkarens hörande bestämde, till och med det kalenderår under hvilket den minderårige fyller fjorton år. Derjemte är föreskrift intagen om skyldighet för arbetsgifvare att bereda hos honom anställd minderårig nödig ledighet för begagnande af undervisning i folkskolan och för deltagande i konfirmationsundervisning. Reservanterna föreslå, att den minderårige skulle två eftermiddagar i veckan ega att lemna arbetet så mycket tidigare som skolgången fordrade, men nämna intet om konfirmationsundervisning.

Kontrollen å efterlefnaden af författningens föreskrifter är, enligt båda förslagen, öfverlemnad åt yrkesinspektörerna, hvar inom sitt distrikt, hvarförutom viss kontrollerande skyldighet är ålagd helsovårdsnämnd eller, der sådan ej finnes, kommunalnämnd genom af nämnden dertill utsedd person. För att underlätta kontrollen föreslås, att en hvar i industrielt arbete anställd minderårig skulle vara försedd med så kallad intygsbok, innehållande intyg om, bland annat, den minderåriges namn, födelseår och födelsedag, föräldrars eller målsmans namn, inhemtadt kunskapsmått samt läkarebesigtning. Denna intygsbok skulle af arbetsgifvaren förvaras så länge den minderårige vore i hans arbete anställd, men skulle vid den minderåriges afgång ur arbetet öfverlemnas till

denne. Vidare skulle näringsidkare, som i sitt arbete använde minderårig, föra särskildt register enligt af Konungen fastställt formulär. Dessa intygsböcker och register skulle granskas af den person — af reservanterna benämnd tillsyningsman — som, enligt hvad förut är nämndt, skulle utses af helsovårds- eller kommunalnämnd. Öfver dessa granskningar skulle anteckningar föras och å vissa tider insändas till yrkesinspektören i distriktet. Jemväl yrkesinspektörerna skulle hafva tillgång till intygsböckerna och registren.

I nu omförmälta delar äro komitéförslaget och reservanternas förslag sålunda i hufvudsak lika. Jag öfvergår nu till redogörelse för de båda förslagen i den del, eller i fråga om arbetstiden, deruti förslagen väsentligen afvika från hvarandra.

Komitéförslaget föreskrifver, att uti arbete, som deri afses, må minderårig under femton år användas högst sex timmar och minderårig, som fyllt femton år, högst elfva timmar af dygnet; dock tillåtes elfva timmars arbetsdygn för minderårig, som fyllt fjorton år och erhållit afgångsbetyg från folkskolan samt med läkarebetyg styrker sig kunna utan men deltaga i arbetet, äfvensom beträffande minderårig under femton år, som erhållit afgångsbetyg från folkskolan samt användes till ärendens uträttande hufvudsakligen utomhus. Derjemte är arbetsgifvare, som sådant önskar, medgifvet att, efter derom hos vederbörande yrkesinspektör gjord anmälan, sysselsätta minderåriga, för hvilka högsta tillåtna arbetstiden för dygn utgör sex timmar, högst elfva timmar hvarannan söckendag emot att de under mellanliggande dagar äro från arbetet fria.

Uti förslaget förbjudes vidare att uti der afsedt arbete använda minderårig före klockan fem på morgonen och efter klockan nio på aftonen. Detta förbud gäller äfven i afseende å qvinna under tjuguetta år.

Rätt att medgifva dispens från dessa föreskrifter är Kongl. Maj:ts medgifven i fråga om yrken, der arbetets natur kräfver, att arbetet pågår såväl natt som dag, eller medför arbetets inskränkning till vissa årstider, eller der drifkraften är beroende af särskilda naturförhållanden.

Derjemte föreslås behörighet för kommerskollegium att för en tid af högst tre månader af året meddela enahanda eftergifter för särskild rörelse eller yrkesdrift, då natur- eller olyckshändelse afbrutit arbetets regelbundna gång, eller eljest kräfves, att detsamma tillfälligtvis stegras. Sålunda medgifven dispensrätt, hvilken i vissa fall och för kortare tid jemväl skulle få utöfvas af yrkesinspektör, är dock så till vida inskränkt, att densamma icke får omfatta meddelande af tillstånd att använda

Yngling under femton år eller qvinna under tjuguetta år i arbete nattetid mellan klockan nio på aftonen och klockan fem på morgonen och ej heller minderårig till arbete två nätter å rad.

Uti arbetstiden äro rasterna icke inberäknade. Beträffande dessa är uti förslaget föreskrifvet, att desamma skola, der arbetstiden är sex timmar, utgöra minst en half timme och vid längre arbetstid minst två timmar.

Komiterade yttra i fråga om nu förevarande del af sitt förslag, bland annat, att då komitén, med afseende derå att den minderåriga före sin anställning i arbete bör hafva hunnit genomgå folkskolans lärokurs, föreslagit det allmänna åldersminimum för inträde i arbete till tretton år, det väl kunde ifrågasättas, om det icke från undervisningens synpunkt vore obehöfligt att ens för de yngsta åldersklasserna af arbetare begränsa arbetstiden till sex timmar; att komitén dock icke kunde dela en sådan uppfattning, då det nemligen syntes komitén vara af stor vigt att de minderåriga icke beröfvades tillfälle att begagna den fortsatta skolundervisning, som omförmäldes i § 5 af folkskolestadgan, och för hvilken anordningar i flere kommuner vore vidtagna, eller undervisningen i aftonskolor eller tekniska skolor, som å flere ställen inrättats; att denna undervisning näppeligen läte förena sig med en längre arbetstid; att vid fyllda fjorton år konfirmationsundervisningen vanligen infölle; att då dessa kraf gjorde sig lika gällande, vare sig de minderåriga vore arbetare i fabrik, dermed jemförlig inrättning, handverk eller handel, komitén såsom allmän regel föreslagit arbetstiden för minderårig under femton år till högst sex timmar, hvilket jemväl öfverensstämde med hvad som föreslagits uti ofvanberörda petition af den 1 november 1883, och hvilket dessutom hade sitt berättigande i nödvändigheten att så mycket som möjligt skydda de yngsta arbetarna för öfveranstängning. Vidare, beträffande förslaget att bestämma maximiarbetstiden för minderårig öfver femton år till elfva timmar, anför komitén, att den omständighet, att dessa minderårigas arbetstid i nu gällande förordning begränsats till tio timmar, gifvit anledning till de mest talrika klagomål synnerligast från textilindustriens målsmän; att erinringar, som i detta afseende gjorts, syntes komitén förtjena afseende, så mycket hellre som dels ytterst angeläget vore, att icke för minderårig inskränka tillfälle till arbete — ett förhållande, som uppgifvits blifvit följden af den nuvarande lagstiftningen — dels ock vid de lättare arbeten, hvarmed ifrågavarande minderåriga sysselsattes, en arbetstid af elfva timmar icke kunde anses allt för lång, der arbetet afbrötes af lämpliga raster och i öfrigt vore ändamålsenligt ordnadt;

samt att komitén trott sig böra desto mer beakta dessa synpunkter, som komiténs förslag vore afsedt att omfatta icke allenast fabriksindustri utan äfven handverk och handel. Vidkommande den ifrågasatta utsträckningen i vissa fall af elfva timmars arbetstiden till minderåriga under femton år, som fullständigt genomgått folkskolan och derifrån erhållit afgangsbetyg, yttrar komitén att, om sådan minderårig användes till ärendens uträttande hufvudsakligen utomhus, borde arbetstiden utan större olägenhet, åtminstone i hygieniskt afseende, kunna utsträckas till elfva timmar; att en sådan utsträckning af arbetstiden jemväl beträffande arbete i allmänhet syntes kunna göras för minderårig, som fyllt fjorton år, så vida den minderåriga med läkarebetyg styrkte sig utan olägenhet kunna i arbetet taga del; och att dylikt medgifvande äfven i andra fall syntes vara på sin plats synnerligast å orter, der tillfälle till fortsatt undervisning, utöfver hvad i folkskolan kunde inhemtas, icke funnes.

Slutligen upplyser komitén, att den i förslaget förekommande bestämmelse att yrkesidkare egde sysselsätta minderårig, för hvilken högsta tillåtna arbetstiden för dygn utgjorde sex timmar, högst elfva timmar hvarannan söckendag upptagits i enlighet med hvad som stadgades i den i Finland i ämnet gällande förordning af den 15 april 1889.

Enligt de tre reservanternas förslag rörande arbetstiderna får minderårig mellan tolf och tretton år användas högst sex timmar, minderårig mellan tretton och fjorton år högst tio timmar och minderårig mellan fjorton och aderton år högst elfva timmar af dygnet. Dessa arbetstider, skola, likasom i komitéförslaget, infalla mellan klockan fem på morgonen och klockan nio på aftonen och vara afdelade af lämpliga raster, hvilka ej äro inräknade i arbetstiden. Rasternas minimilängd är dock icke i detta förslag angifven. Äfven här tillåtes elfva timmars arbete hvarannan dag för minderårig, för hvilken längsta arbetstid eljest är sex timmar af dygnet, likasom också medgifvande lemnas att till ärendens uträttande hufvudsakligen utomhus använda minderårig under femton år ända till elfva timmar af dygnet. Detta senare medgifvande är i reservanternas förslag utsträckt att gälla äfven minderårig, anställd i handel, bageri, källare- och värdshusrörelse, samt vid tillfälligt reparations-, rengörings- eller annat arbete, som ej tål uppskof. Äfven i reservanternas förslag förutsättes, att dispens från de allmänna föreskrifterna i vissa fall skall kunna meddelas.

Reservanterna yttra, bland annat, att af alla bestämmelser i 1881 års förordning ingen mötts af så stark gensaga som den om sex timmars arbetstid för trettonåringar; att uti petitioner och utlåtanden,

hvilka af yrkesidkare och föreningar, enskildt eller å möten, blifvit afgifna, denna bestämmelses skada och olämplighet från mångfaldiga synpunkter framhållits; att erfarenheten från den tid, då försök gjordes att efterlefva förordningen, jemväl ådagalagt det berättigade i dessa protester, hvarför man endast hade myndigheternas öfverseende med öfverträdelser mot förordningen att tacka för att den icke burit sämre frukter; samt att man i detta öfverseende hade att söka den förnämsta anledningen till att det missnöje med lagstiftningens ingripande å detta område, som vid utfärdandet af 1881 års förordning gifvit sig tillkänna, efter hand lemnat rum för en mera lugn uppfattning. Beträffande petitionen af den 1 november 1883, deruti föreslagits sex timmars arbetstid för minderårig under femton år men ända till tolf timmars för minderårig, som fyllt femton år, anmärka reservanterna, att af petitionärerna en mycket stor del utgjorts af handtverkare, hvilka icke drabbades af förordningens bestämmelse om arbetstidens längd för minderåriga utan endast af föreskriften om att arbetet skulle ega rum mellan klockan sex förmiddagen och klockan åtta eftermiddagen, och att af de öfriga större delen utgjordes af utöfvare af textilindustrien, inom hvilken det till följd af arbetets beskaffenhet och regelbundna gång med mindre olägenhet än i andra yrken låte sig göra att använda barn i dubbla lag hvardera om sex timmar. Reservanterna yttra vidare, att de på grund af så väl egen som andras erfarenhet hade sig bekant, att användandet af barn i dubbla arbetslag ej vore möjligt i vissa näringar och i de öfriga förenadt med större eller mindre svårigheter, hvilket hade till följd att yrkesidkare undveke att använda dem, som ej finge arbeta åtminstone tio timmar dagligen, och endast undantagsvis dem, som finge arbeta blott en half dag; att för att bevara åt industrien detta slag af arbetskraft och ännu mera för att icke beröfva barnen arbete och arbetsförtjenst, måste den i förordningen föreskrifna och af komitén bibehållna arbetstiden för ifrågavarande åldersklasser höjas; att reservanterna icke kunde inse, huru den i deras förslag bestämda arbetstiden skulle kunna utöfva någon hämmande inverkan på skolundervisningen, då barnen, enligt hvad upplyst vore, i de flesta fall lemnade folkskolan vid tretton års ålder, vid hvilken tid de, exempelvis i Stockholm, inhemtat ej blott folkskolans minimikurs utan till och med genomgått tolf kurser, det vill säga hela folkskolan; att då det likväl inträffat, att i arbete anställdes barn, som icke erhållit fullständigt afgångsbetyg, äfven reservanterna sökt draga försorg om komplettering af dessa barns kunskaper, då reservanterna föreslagit, att sådan minderårig skulle begagna sig af den för den minderåriga af skolrådet, efter

arbetsgifvarens hörande, anordnade undervisning och för den skull ega att två eftermiddagar i veckan lemna arbetet så mycket tidigare, som skolgången fordrade. Gentemot farhågan att de ungas fysiska utveckling skulle genom tio timmars arbete hämmas ville reservanterna erinra derom, att något tungt arbete icke tilldelades eller kunde tilldelas barn, och, hänvisande till landets unga fabriksarbetarebefolkning, hvilken uppvuxit under vida mindre kontrollerade förhållanden än dem, som af reservanterna föresloges, fråga, om denna ungdom bure prägel af ett förkrympt och af öfveranstängning försvagadt slägte. Ytterligare anföra reservanterna, att den efter utfärdandet af 1881 års förordning tillkomna lagen om skydd mot yrkesfara och inrättandet af yrkesinspektion innebure ett konstant och verksamt medel att förebygga ett missbruk af de minderårigas krafter; att ett annat, nemligen undantagsbestämmelser för helsofarliga yrken, upptagits i reservanternas förslag; att ett tredje och ännu verksammare medel vore af reservanterna inom komitén föreslaget och af densamma bifallet, nemligen stadgandet om årlig läkarebesigtning af alla i arbete varande minderåriga; att detta sistnämnda stadgande i förening med de förbättringar i helso- och humanitetshänseende, som på senare tider inträdt i det industriella lifvet, och hvilket stadgande utgjorde komplement till reservanternas yrkande på en längre arbetstid, i högre grad än något annat borde bidra till utjemnande af möjligen befintliga missförhållanden och till förekommande af att minderåriga till arbete användes utöfver sina krafter och till skada för sin helsa; att reservanterna, i motsats till komiténs majoritet, ansåge, på grund af långvarig erfarenhet, att det arbete, hvarom fråga vore, med sin regelbundna och väl afpassade gång, i stället för att hämma barnets utveckling, skulle icke obetydligt medverka till att stärka såväl dess fysiska krafter som dess andliga helsa; att dertill komme den viktiga omständigheten, att den större arbetsförtjenst, som tillfölle barnet genom den längre arbetstiden, möjliggjorde anskaffande af bättre och rikligare föda, varmare och ändamålsenligare beklädnad o. s. v.; att, ehuru de af komitén föreslagna bestämmelser vore för industrien betungande och skadliga, desamma dock skulle kunna bäras af industrien, men att denna skulle i följd af dessa bestämmelser nödgas utestänga största antalet barn från arbetet, och att det ringa antal af barn, som industrien fortfarande kunde lemna arbete, kunde få sådant i betydligt förminskad skala, hvadan alltså verkan af en lagstiftning, sådan komitén föreslagit, komme att gå ut öfver arbetsklassen och dess familjers ekonomiska välfärd; samt att reservanterna väl ville erkänna, att förslaget om minskad arbetstid fram-

kommit i välment och filantropiskt syfte, men att de icke kunde anse den filantropi, som beröfvade fattiga familjer deras arbetsförtjenst, på samma gång den utsatte barnen för sysslolöshetens faror, gå i välbetänkt riktning.

Jemför man de två författningsförslagen, komiténs och reservanternas, kan man icke undgå att finna, att skilnaden dem emellan är mera skenbar än verklig. Den inskränker sig i sjelfva verket hufvudsakligen dertill, att komitéen föreslagit en arbetstid af högst sex timmar för barn, som fyllt tretton men ej fjorton år, under det reservanterna för denna åldersklass föreslagit högst tio arbetstimmar. Hvad beträffar åldersklassen mellan fjorton och femton år uppställer komitéförslaget visserligen såsom regel, att dessa minderåriga skulle få i arbete användas likaledes högst sex timmar, men medgifver på samma gång härifrån så väsentliga undantag, att man, särskildt med afseende fästadt derå att fullständig folkskolekurs i regeln genomgåts redan vid tretton år, måste anse att, jemväl enligt komitéförslaget, arbetstiden för minderåriga af denna åldersklass i regeln komme att, likasom enligt reservanternas förslag, utsträckas till elfva timmar af dygnet.

Sedan komitébetänkandet af den 11 mars 1892 jemte dervid fogade författningsförslag inkommit, anbefaldes öfverståthållareembetet och Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länen att, efter det dels ej mindre föreningar af sådan beskaffenhet, som omförmäles i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet, än äfven öfrige industriidkare äfvensom arbetareföreningar och andre, hvilka kunde vara af frågan intresserade, lemnats tillfälle att öfver berörda betänkande och förslag sig yttra, dels ock från magistraterna i rikets städer, med undantag af Stockholm, inforrats yttranden i ämnet, till Eders Kongl. Maj:t inkomma med de i anledning häraf afgifna yttranden jemte egna utlåtanden i ärendet. Genom nådig remiss den 1 oktober 1892 blefvo de inkomna utlåtandena jemte särskildt från vissa folkskoleinspektörer infortrade yttranden öfverlemnade till kommerskollegium och medicinalstyrelsen med befallning att i ämnet afgifva utlåtande. Kommerskollegium lät i ärendet höra dåvarande tre yrkesinspektörer. Kommerskollegii och medicinalstyrelsens utlåtande i anledning af den nådiga remissen är dagtecknad den 10 december 1892.

Beträffande de näringar, som författningen borde omfatta, hafva embetsverken, under erinran att redan komiterade uti sitt betänkande i denna del yttrat, att såväl sakens natur som det lämpliga och önsk-

Kommerskollegii och medicinalstyrelsens utlåtande den 10 december 1892.

värda deri, att en så stor likformighet som möjligt åvägabragtes mellan ifrågavarande lagstiftning och lagen den 10 maj 1889 angående skydd mot yrkesfara, borde leda dertill, att ungefär samma föreskrifter som i den senare äfven lemnades angående här afsedda yrken, för egen del anfört, att embetsverken, som delade denna uppfattning, icke kunde finna sakliga skäl anförda för de afvikelser från denna mening, som uti författningsförslagen vidtagits, samt att det torde vara bäst och för det afsedda ändamålet tjenligast att icke utsträcka den nya författningens giltighetsområde så långt, att kontrollen af författningens tillämpning omöjliggjordes, äfvensom att, då det med afseende å yrkesinspektörernas verksamhet och för åvägbringande af reda deri torde vara lämpligast, att hela deras verksamhet rörde sig inom samma fält, det, åtminstone tillsvidare och intill dess större erfarenhet i ämnet vunnits, syntes ändamålsenligast att den nya författningens tillämpningsområde sammanföle med lagens angående skydd mot yrkesfara. Med en sådan uppfattning komme visserligen den till bergsbruket hörande grufdriften att undantagas, men, yttra embetsverken, som anmärka att minderåriga af spädares ålder icke användes i sådan grufdrift annat än uppe i dagen till plockning af malm och detta hufvudsakligen om sommaren, någon gång dock vintertiden men i sådant fall vanligen i täckta hus, att särskildt kunde föreskrivas, att bergsstatens tjenstemän, under hvilkas tillsyn i fråga om skyddsåtgärder grufdriften stode, hade att tillse, att nu ifrågavarande författning i tillämpliga delar följdes äfven vid grufdrift, som vore att hänföra till bergsbruk.

Beträffande de af komiterade föreslagna skydds-föreskrifter för qvinliga arbetare, som öfverskridit minderårighetsgränsen, hafva desamma af embetsverken afstyrkts dels såsom obehöfliga dels ock, särskildt i fråga om bestämmande af viss tid för återinträde i arbete efter öfverstånden barnsbörd, såsom icke tillhörande området för förevarande lagstiftning; och yttra embetsverken i detta afseende att, då man icke ovilkorligen kan säga, att just den tid, eller fyra veckor, som komiterade föreslagit, alltid är den, hvarunder en qvinna, som födt barn, måste afhålla sig från arbete, borde, om föreskrift härutinnan skulle i författningen intagas, till bestämmelsen läggas orden »derest hon icke med läkarebetyg styrker, att hon dessförinnan kan utan men börja arbetet».

Embetsverken öfvergå härefter till granskning af komiterades förslag i fråga om minimiålder och öfriga vilkor för minderårigas inträde i arbete.

Förutskickande den anmärkning att denna fråga på det närmaste

sammanhängde med frågan om de minderårigas första skolundervisning och erinrande derom att barnets obligatoriska skolgång upphörde såväl då barnet enligt § 47 i folkskolestadgan genomgått dess lärokurs och efter aflagd examen erhållit afgangsbetyg som ock då barnet enligt § 48 i samma stadga, efter inhemtande af der angifvet minimikunskapsmått, erhållit behörigt tillstånd att lemna folkskolan, yttra embetsverken att, om man undersökte huru den i komiterades förslag angifna minimi-ålder för inträde i industrielt arbete öfverensstämde med folkskolans allmänna anordning, funne man, att skolgången i regeln började kring det sjunde året och slutade vid tolf till tretton års ålder; åberopande embetsverken följande af folkskoleinspektören A. O. Stenkula i Malmö afgifna yttrande:

»Hvad först angår arbetsåldern eller, noggrannare uttryckt, tiden för dennas begynnelse, så tyckes det visserligen som om komiterade gjort ett ytterst viktigt medgifvande åt det humanitära intresset i det att i lagförslaget § 1 mom. 2 arbetsåldern framflyttats till fyllda 13 år, men detta medgifvande är endast skenbart, ty redan i samma §:s sista mom. återtages det nästan helt och hållet genom bestämmelsen 'minderårig, som fyllt tolf år, må dock kunna i arbete användas, såvida han eller hon erhållit afgangsbetyg från folkskolan' etc. Förhållandet är nemligen att hvad som af komiterade antages som regel i sjelfva verket är undantag, medan undantaget är regel, d. v. s. det stora flertalet barn i landet afgår redan vid fyllda tolf år med betyg från folkskolan. I hufvudstaden är visserligen förhållandet annorlunda. I dess folkskolor mottagas lärjungar först efter fyllda sju år, och dessa böra visserligen hafva fyllt 13 år, innan de medhunnit hela folkskolans kurs. Men så är det icke på de flesta ställen i landsorten. I Malmö t. ex. mottagas barnen i småskolan redan efter fyllda sex år. Dessa barn böra därför i regel efter fyllda tolf år hafva genomgått folkskolekursen och kunna erhålla fullständigt afgangsbetyg från skolan. Om detta, som jag tror, är det allmännaste, så blir ju framflyttningen af arbetsåldern till 13 år alldeles illusorisk, och framdeles som hittills komma de flesta barnen att vid 12 år ingå i arbete.»

Stenkula förordar emellertid, att arbetsåldern verkligen framflyttas för *alla* barn till tretton år; och gör han detta hufvudsakligen ur en utvidgad skolundervisnings synpunkt. Samma mening uttalas af flere folkskoleinspektörer.

Folkskoleinspektören C. G. Bergman i Stockholm uttalar såsom sin åsigt att som vilkor för barns deltagande i fabriksarbete borde fordras

afslutad skolkurs eller åtminstone sådant vilkor uppställas för minderårigs under tretton år antagande i dylikt arbete.

Embetsverken yttra vidare, att äfven embetsverken insåge, att det vore synnerligen önskvärdt, att barnen så mycket som möjligt begagnade den dem beredda undervisning, samt att barnen väl kunde behöfva skolans moraliska stöd under längre tid än nu vore fallet, men hänvisa på samma gång till det, af nu gällande bestämmelser om folkundervisningen föranledda faktiska förhållande, att särdeles många barn slutade skolan vid fyllda tolf men ej tretton år. Komitén ville emellertid icke, fortsätta embetsverken, tillåta dem, som vid tolf års ålder enligt § 48 i folkskolestadgan slutat skolan, att få börja arbete, men intet rimligt skäl gäfves för att ett friskt och sundt barn, som slutat skolan på det i nyssnämnda paragraf medgifna sätt, och som sålunda icke längre vore skolpliktigt, skulle förhindras från deltagande i industrielt arbete. Detta kunde, säga embetsverken, icke vara förenligt med främjandet af de minderårigas vare sig moraliska eller fysiska utveckling och besvara den invändning, som möjligen häremot kunde göras att, genom att tillåta minderåriga under tretton år, som slutat folkskolan enligt § 48 i folkskolestadgan, att inträda i industrielt arbete, dessa hindrades begagna annan undervisning, såsom aftonskolor m. m., dermed att dylik undervisning icke öfver allt funnes och dessutom icke vore obligatorisk, hvartill komme att, om barnet för fattigdom, såsom i § 48 sägs, slutat folkskolan, samma skäl torde hindra begagnandet äfven af annan undervisning.

Reservanterna hafva deremot, yttra embetsverken, velat tillåta alla barn, som vid fyllda tolf år slutat skolan, vare sig detta skett enligt § 47 eller § 48 folkskolestadgan, och som kunde förete läkarebetyg om god helsa m. m., att få inträda i arbete; men rörande detta medgifvande, som äfven hos reservanterna gjorts under form af undantag från regeln att barn icke finge deltaga i arbete före fyllda tretton år, kunde med ännu större skäl, än i fråga om komiténs förslag, sägas att undantaget blefve regel och regeln undantag.

Embetsverken anse på grund af det anförda, att lämpligast vore att tills vidare såsom minimiålder för inträde i arbete bibehålla tolf år, men skarpare än som föreslagits framhålla en lagligen afslutad skolundervisning såsom grundvilkoret för användandet i arbete samt att låta det medicinska inflytandet på tidpunkten, då arbetet verkligen kan börja, mera framträda; förklarande embetsverken, att de följaktligen biträdde hvad komitén och, i likhet med dem, reservanterna föreslagit om läkarebesigtning af minderåriga, men med det tillägg att läkare-

betyg borde af *alla* minderåriga företes vid deras inträde i arbete eller nytt slag deraf.

Jag har i det föregående redogjort för komiténs och reservanternas förslag rörande fortsatt skolgång för minderårig arbetare. I detta afseende hafva embetsverken påvisat orimligheten af ett stadgande, sådant som dessa förslag innehålla, om utsträckt skolpligt intill fyllda fjorton år för minderårig arbetare, som slutat folkskolan enligt § 48 i folkskolestadgan, i det embetsverken erinrat derom, att skolpligten upphört jemväl för den, som enligt nyssnämnda paragraf lemnat skolan, och att stadgandet, om det blefve lag, skulle föranleda dertill, att minderårig under 14 år, som på sådant sätt slutat folkskolan och vore anställd uti industrielt arbete, skulle vara skyldig deltaga i undervisningen, under det att minderårig af samma ålder, hvilken lemnat folkskolan under samma förhållande, men ginge sysslolös, skulle vara fri från hvarje skolpligt; och anföra embetsverken vidare i denna del, att flere bland folkskoleinspektörerna framhållit nödvändigheten af att de i folkskolan förvärfvade kunskaper genom fortsatt skolgång underhölles och befastades; att folkundervisningens ökande och utveckling onekligen vore en ytterst vigtig angelägenhet; att samhället också med rätta kunde fordra, att icke genom lagstiftningens tillskyndelse frukterna af denna undervisning icke komme att motsvara de betydande ekonomiska uppoffringar samhället iklädde sig för densamma; att det likväl utan tvifvel vore lämpligare och ändamålsenligare att positiva åtgärder till främjande af undervisningen, för såvidt sådant genom lagbestämmelser kunde ske, vidtoges genom en omarbetning af den rörande samma undervisning särskildt gifna förordningen, än att det skedde genom införande af enstaka bestämmelse i sådant syfte i en författning, hvars hufvudändamål vore ett annat; samt att embetsverken på grund häraf ansåge, att föreskrift om utsträckt obligatorisk skolgång borde gifvas i annan författning än den nu ifrågavarande och då afse alla minderåriga, men att i sistberörda författning borde intagas föreskrift om skyldighet för arbetsgifvare att, der hos honom anställd minderårigs målsman sådant önskade, bereda minderårig ledighet för begagnandet af den fortsatta undervisning, som vore eller kunde blifva anordnad, undervisningen i tekniska skolor, der sådan förekomme, deri inbegripen.

I detta sammanhang torde jag, till belysande af huru värdet och ändamålsenligheten af sådan, jemsides med arbetet anordnad undervisning ter sig för en skolman, få i korthet redogöra för hvad folkskoleinspektören Bergman uti sitt förenämnda yttrande i detta afseende anför. Han yttrar, bland annat, att en föreskrift, såsom komitén föreslagit, om skyldighet för min-

derårig arbetare att begagna undervisningen i folkskolan å de tider, skolrådet efter näringsidkarens hörande bestämde, möjligen kunde tillämpas inom ett samhälle, der endast *en* näringsidkare funnes, men att, då flere näringsidkare funnes, det vore omöjligt afpassa skolgången efter allas bekvämlighet, och att, då lärarne hade sig ålagdt att för sin lön, under vissa timmar om dagen, vissa månader om året meddela undervisning, det blefve för skolrådet svårt att ordna undervisningen på olika tider efter olika näringsidkares åsigt, utan att skolan i dess helhet med dess ojemförligt större antal barn deraf blefve lidande; att saken icke komme att ställa sig bättre om, såsom reservanternas föreslagit, dessa yngre arbetare skulle två eftermiddagar i veckan lemna arbetet tidigare för att dessa dagar begagna sig af för dem anordnad undervisning, ty det vore svårt, för att icke säga omöjligt, att komplettera och avsluta dessa barns undervisning på några eftermiddagstimmar i veckan, särskildt om man betänkte, att barnen komme till detta arbete mer eller mindre uttröttade efter dagens föregående kroppsarbete, och det skulle på hvarje ämne, äfven om man inskränkte dessa till den s. k. minimikursen, komma så ringa tid, att svåriligen några nämnvärda framsteg komme att göras. Härtill komme, yttrar Bergman vidare, att denna s. k. skolundervisning icke kunde ske utan olägenhet för arbetsgifvaren, då dessa yngre arbetare ofta tjenstgjorde såsom handtlångare åt äldre, hvilka senare då ej sällan nödgades dessa dagar afbryta sitt arbete tidigare; följderna af en sådan anordning hade också visat sig vara den, att arbetsgifvaren icke velat i sitt arbete mottaga sådana minderåriga. Olägenheterna afhjelpades icke, menar Bergman, genom att sysselsätta dessa minderåriga i s. k. halfdagsarbete, ty antingen skulle de då sysselsättas med kroppsarbete på förmiddagen och med skolarbete på eftermiddagen eller också måste den ena hälften alternera med den andra i kroppsarbetet och sålunda besöka skolan på olika tider, men det vore icke möjligt att under sådana förhållanden ordna skolundervisningen utan mycket dryga kostnader. Detta hade försökts i Norrköping, och yttrar skolrådet härom, att de barn, som sysselsattes i halfdagsarbete, icke på de derför bestämda tiderna infunne sig i den s. k. halfdagsskolan, utan gingo ofta halfva dagen sysslolösa; följderna häraf hade icke utblifvit: hela band af tjufaktiga gossar hade ertappats, och äfven uppförandet bland nattvardsungdomen vore enligt samstämmigt intyg från stadens tre pastorer sämre. Till det sagda kunde, säger Bergman, läggas det faktum, att barn, som delvis lemnat skolan för att delta i arbete, vanligen vore rätt svåra att handleda i skolan och utöfvade ett mindre godt inflytande på sina kamrater; och blefve dessa »half-

arbetare» lätt och vanligen en börda och ett straff för skolan, utan att hon kunde vara dem till något nämnvärdt gagn. Bergman sammanfattar hvad han i detta afseende yttrat sålunda, att han velat med det sagda påvisa nödvändigheten att bestämdt skilja mellan skolarbete och arbete i fabrik m. m. på sådant sätt, att barnen ej samtidigt användes i båda.

I afseende å kontrollen å efterlefnaden af förevarande författnings föreskrifter, yttra embetsverken, under betonande af nödvändigheten att denna kontroll göres fullt effektiv, att, äfven om kontrollen underlättades genom utseende af sådana tillsyningsmän, som komitén och reservanterna föreslagit, en effektiv kontroll endast vunnes genom en ordnad, sakkunnig, fullt opartisk och kraftig yrkesinspektion, hvilken icke finge inskränka sig till att öfvervaka att intygsböcker funnes och att register fördes, utan måste äfven i andra afseenden, bland annat, beträffande särskildt helsovådliga yrken, tillse, att åtgärder vidtoges, der anmärkning förekomme. Då emellertid för utöfvandet af en sådan kontroll yrkesinspektionens arbetskrafter, äfven med ökning af dess personal och oafsedt det biträde, som kunde komma att lemnas af de föreslagna kommunala tillsyningsmännen, icke vore tillräckliga, föreslå embetsverken att till underlättande af yrkesinspektionens arbete provinsial- och stadsläkare skulle åläggas att, då de vid utöfvningen af sin verksamhet funne något yrke särskildt helsovådligt, göra underdånig framställning om de allmänna föreskrifter, som de med hänsyn dertill kunde finna erforderliga, samt att, om anordningarna inom någon särskild industriel anläggning af dem befunnes vara i hygieniskt afseende bristfälliga, hos yrkesinspektören i distriktet derom göra anmälan; hvarförutom embetsverken anmärkt att, om åt bergsstatens tjänstemän öfverlemnades tillsynen öfver minderårigas användande i den egentliga grufdriften, yrkesinspektörernas arbete jemväl genom en sådan föreskrift skulle underlättas.

För den skiljaktiga uppfattning, som rådt mellan komiténs majoritet och reservanterna i fråga om antalet arbetstimmar, hvarunder minderårig må sysselsättas i arbete, har jag i det föregående redogjort. Då folkskoleinspektörerna väl torde få anses känna till de minderårigas utveckling, torde deras åsigt beträffande detta, det måhända mest svårösta af alla här förekommande spörsmål böra tillmätas afsevärd betydelse; och får jag därför, innan jag öfvergår till embetsverkens uttalande i denna del, i korthet redogöra för folkskoleinspektörernas yttranden härutinnan.

Folkskoleinspektören J. A. Franzén i Jönköping förordar i sedlighetens intresse reservanternas förslag om utsträckning af arbetstiden till högst tio timmar af dygnet för minderårig, som fyllt tretton år. Intet hade de senare åren under tillämpningen af nu gällande föreskrifter om minderårigas användande i fabriksarbete framkallat större bekymmer hos uppfostrare och skolans målsmän än att se skaror af fabriksungdom halfva dagen under sysslolöshet stryka omkring på stadsgatorna eller samlas kring kroghörnen.

Folkskoleinspektören I. A. Lyttkens i Norrköping anför, bland annat, att behovet af arbetstidens begränsning endast gälde det fall, att arbetet vore tyngre än hvad som vore lämpligt för barnets krafter; att der arbetet icke vore af sådan beskaffenhet och icke försigginge i för helsan skadliga lokaler, utan vore afpassadt efter kroppskrafterna, man från uppfostrarens synpunkt måste fasthålla, att det vore bättre, om barnet hade lämplig sysselsättning under större delen af dagen än om det ginge sysslöst; att, då det nu vore fråga om att ändra gällande bestämmelser, det borde tillses att detta icke ledde till sysslolöshet och dagdrifveri med dess sorgliga följder; att tillämpningen af nuvarande bestämmelser, hade haft till följd, att ett stort antal barn, synnerligast gossar i åldern mellan tolf och fjorton år, ginge helt och hållet sysslösa, hvaraf olägenheterna vore allt för uppenbara för att vidare behöfva omordas. Dessa olägenheter anser Lyttkens kunna afhjelpas, om dels den obligatoriska folkskoleundervisningen förlängdes med ett år och konfirmationsundervisningen omedelbart derefter vidtog och dels tiden för inträde i arbete bestämdes till slutet af det halfår, hvarunder den minderåriga fyller tretton år. Under denna förutsättning skulle arbetstiden intill slutet af det halfår, hvarunder den minderåriga fylde fjorton år, bestämmas till högst sex timmar och derefter till högst elfva timmar af dygnet. Lyttkens förslag innebär, att den utsträckta folkskolekursen skulle vid inträdet i arbetet vara fullständigt avslutad och konfirmationsundervisningen pågå samtidigt med halfdagsarbetet.

Folkskoleinspektören J. M. Ambrosius i Göteborg yttrar, att han i fråga om skiljaktigheten mellan komiténs och reservanternas förslag beträffande arbetstiden icke vågade yttra sig, men ansåge sig böra uttala att ett jemnt och måttligt ansträngande arbete vore i moraliskt hänseende synnerligen nyttigt, hvarför han, med hänsyn till ungdomens uppfostran, hade svårt att hysa några betänkligheter mot det nuvarande stadgandet om tio timmars arbete.

Folkskoleinspektören Bergman anför att, om man vidtog nödiga försigtighetsmått med hänsyn till läkareundersökning och arbetsloka-

lernas beskaffenhet i hygieniskt hänseende, det lagstadgade maximiantalet arbetstimmar icke syntes böra sättas allt för lågt; att, såsom komiterade föreslagit, inskränka arbetstiden för minderåriga under femton år till endast sex timmar, skulle vara till stor skada för särskildt de äldre bland dem; att komiterade visserligen medgifvit undantag för dem, som fyllt fjorton år och erhållit afgangsbetyg från folkskolan, men det vore icke skäl skriva lagen så, att undantaget blefve lag och lagen undantag, såsom här uppenbarligen skulle blifva fallet; att, beträffande det af komitén anförda skäl för kortare arbetstid, nemligen att derigenom skulle beredas yngre arbetare tillfälle till deltagande i undervisningen i tekniska skolor och aftonskolor, Bergman ville uttala att, enligt hans förmenande, det vore först *efter* fyllda femton år, som arbetare begagnade sådan undervisning, och sedan de en tid deltagit i arbetet och kommit till insigt om nyttan och behovet af fortsatt undervisning; att det visserligen kunde synas strängt att bestämma arbetstiden för fjortonåriga till elfva timmar, men att då arbetstiden i allmänhet hade tendens att minskas, då genom yrkesinspektörerna tillsynen öfver de sanitära förhållandena i arbetslokalerna bättre utfördes, och då till följd af läkareundersökningen de svagare väl komme att skonas, faran icke syntes vara så stor; samt att det vore nödvändigt, att författningens bestämmelser ej blefve sådana, att arbetsgifvare icke ville taga i sitt arbete personer, som icke fyllt aderton år. Bergman tillägger dock, att han gerna ville föreslå en inskränkning i arbetstiden för barn, som fyllt fjorton år, så nemligen att tio timmars arbetstid sattes såsom maximum till efter skedd konfirmation och att först derefter arbetstiden utsträcktes till elfva timmar, men anmärker att, då konfirmationen icke vore obligatorisk, skulle genom en sådan bestämmelse svårigheter uppstå, hvilka vore bäst att undvika. Bergman anser alltså, att arbetstiden skulle utgöra för barn, som fyllt tretton år, högst tio timmar, dock icke nattetid, och för minderårig, som fyllt fjorton år, högst elfva timmar, men att i båda fallen den dagliga arbetstiden för minderårig under femton år, som icke erhållit afgangsbetyg från folkskola, borde minskas med fyra timmar; samt att barn, som fyllt tolf år och kunde förete fullständigt afgangsbetyg från folkskola, skulle få i arbete användas högst åtta timmar dagligen, om det med läkarebetyg styrkte sig utan men kunna deltaga i arbetet.

Folkskoleinspektören Stenkula anför att, enligt hans mening, bestämmelsen om högst sex timmars arbetstid för minderåriga ända till fyllda femton år otillbörligt inskränkte föräldrarnas rätt till barnens arbete, hvarjemte barnens väl i visst afseende äfventyrades; att klagomålen

öfver 1881 års förordning varit högljuddast i fråga om arbetstidens inskränkning till sex timmar, då derigenom arbetsförtjenst beröfvades så väl barn som äldre, samt barnen utsattes för ett kringdrifvande lifs faror; att barn, som ginge i halfdagsarbete och i skolan andra hälften af dagen, likväl under tre till fyra månader af året, då skolarbetet hvilade, kunde tillbringa halfva dagarna i sysslolöshet och så vänja sig vid dagdrifveri och lättja; att för tolfåringar arbetstiden visserligen borde, till förekommande af öfveransträngning, inskränkas till halfva dagen, men att deremot för barn, som uppnått tretton år, arbetstiden utan fara syntes kunna utsträckas till tio timmar.

I förevarande afseende yttra embetsverken uti sitt utlåtande, att på grund af för det närvarande här i landet rådande folkskoleförhållanden embetsverken ansett, att minimiåldern för inträde i arbetet borde bestämmas till tolf år, men att, då så unga barn som de, hvilka fyllt tolf men ej tretton år, väl icke genast borde utsättas för särdeles långvarigt dagsarbete och dessa barn derjemte, der de slutat folkskolan enligt § 47 folkskolestadgan, borde kunna besöka fortsättningsskola, torde de icke böra arbeta mer än sex timmar dagligen; att med afseende å hvad flere af folkskoleinspektörerna andragit, särskildt i fråga om farorna deraf att barnen finge allt för mycken tid öfrig för egen räkning, och då dessa faror torde framträda mer allt efter som barnen utvecklades, men innan deras utveckling hunnit så långt, att de handlade mera oberoende af andras exempel, tvekade embetsverken icke att tillstyrka, det barn om fyllda tretton år måtte tillåtas arbeta tio timmar; att erfarenheten från, bland andra ställen, Norrköping, der man med stor kostnad anordnat halfdagsarbete och halfdagsskolor, äfven gäfvit stöd härför, enär det visat sig, att de största svårigheter mött att få barnen att ordentligt gå i halfdagsskolan, och att barnen snarare använde sina lediga halfdagar att föra ett kringdrifvande lif, som ofta ledde till brott; att af den statistik, som af komitén åstadkommits, inhemtades, bland annat, att medelarbetstiden inom industriella yrken här i landet vore tio och tre fjerdedels timmar, och att det utan fara för misstag torde kunna sägas, att arbetstiden visade tendens att sjunka; att det dessutom borde beaktas, att det industriella arbetet, för att kunna med framgång drifvas, kräfvade en noggrann ordning, och att, åtminstone inom den mera utvecklade fabriksindustrien, till följd af den arbetets fördelning, som inom alla områden gjorde sig mer och mer gällande, den enes arbete oftast vore af någon eller några andras beroende; att detta gälde icke minst i fråga om de yngres arbete i för-

hållande till de äldres och mera försigkomnas, hvarförutom det i fråga om särdeles många yrken vore nödvändigt, att arbetaren i unga år, medan kroppen vore smidig och sinnet vaket, finge tillfälle inhemta för yrkets utöfning nödvändigt handlag och vinna erforderlig skicklighet; samt att på grund häraf och då det, som ofvan anförts beträffande utsträckning af arbetstiden för trettonåriga, äfven gälde i fråga om äldre minderårigas arbete, och sålunda en utsträckning af arbetstiden vore befogad af hänsyn ej mindre till industrien än äfven till de minderårigas eget bästa, samt dertill komme att komitéen jemväl ansett, att i och för sig en fjortonårig ej vore för späd att användas elfva timmar af dagen i arbete, tillstyrkte embetsverken, att minderåriga mellan fjorton och aderton år tillåtes arbeta elfva timmar.

Beträffande nattarbete anse embetsverken, att sådant icke borde i allmänhet förekomma för minderåriga, men att undantag måste göras i fråga om sådana industriella yrken, hvilkas natur oundgängligen fordrade, att arbetet fortginge natt och dag, såsom t. ex. fallet vore i hyttor, stångjernsverk, med flere rörelser, der arbetet förutsätter så kallad ständig eld. I dessa fall anse embetsverken att det borde föreskrivas, att arbetet för minderåriga icke finge fortgå i längre skift än åtta timmar, och att hvarje sådant skift skulle följas af lika lång ledighet, samt att arbetet så ordnades, att samma arbetare icke två nätter å rad komme på det skift, hvarunder midnatt infölle.

Uti det af embetsverken sålunda afgifna yttrande, i hvad det afser minderårigas arbetstider, hafva två af medicinalstyrelsens medlemmar förklarar sig icke kunna instämma. De yttra, bland annat, att de ansåge elfva timmars dagligt och under lång tid fortsatt arbete äfven för fullvuxna personer vara mycket tungt, och kunde således än mindre gilla att dylik arbetstid medgäfves barn, som ej fyllt femton år; att ett så länge fortsatt arbete ovilkorligen i de flesta fall ledde till öfveransträngning, som med tiden måste skada barnets helsa och försena dess utveckling; att äfven tio timmars daglig arbetstid för barn mellan tretton och fjorton år syntes vara allt för lång; men att de emellertid, för att tillmötesgå arbetsgifvarnes befogade kraf på yngre arbetskrafter, och då de hölle före, att äfven barn om tolf års ålder, för så vidt de vore friska och normalt utvecklade, borde utan fara kunna sysselsättas med tjenligt kroppsarbete äfven något längre än de af komiterade föreslagna sex timmarna, ansåge arbetstiden för barn mellan tolf och femton år lämpligen kunna bestämmas till högst åtta timmar och för minderårig öfver femton år till högst elfva timmar.

*Motion vid
1899 års riksdag.*

Till den redogörelse för 1891 års komitéförslag och hvad i anledning deraf förekommit, som jag nu lemnat, torde jag böra tillägga, att frågan om omarbetning af 1881 års förordning upptogs vid 1899 års riksdag. I en inom Andra Kammaren väckt motion (n:r 238) hemställde herr Curt Wallis, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbeta och så fort ske kunde till Riksdagen inkomma med förslag till ny lag angående minderårigas användande i arbete vid fabrik, handverk eller annan handtering, i hvilket förslag, på samma gång industriens, hygienens och folkundervisningens berättigade kraf vid en sådan lagstiftning tillgodosåges, framför allt måtte tillses, att lagstiftningen blefve verksam genom att åt yrkesinspektionen öfverlemna kontrollen öfver lagens efterlefnad. Efter en ingående granskning af hvad å ena sidan 1891 års komité och å andra sidan reservanterna anfört särskildt i fråga om arbetstiden för minderåriga, angaf motionären såsom sin åsigt, att »under förutsättning af på tillfredsställande sätt anordnade läkareundersökningar och ökad tillmötesgående af krafvet på att tillfälle för de i arbete anställda minderåriga lemnas till fortsatt undervisning i fortsättningsskolor, yrkesskolor och dylikt, komiténs förslag med den af reservanterna föreslagna ändringen, att 13- och 14-åringars arbetstid må få uppgå till högst 10 timmar dagligen, borde kunna utgöra grundvalen för en tillfredsställande lösning af denna samhällsviktiga fråga». Motionären slutade med att uttala, att en reform af den nuvarande lagstiftningen till skydd för barn och minderåriga i industriellt arbete syntes hos oss vara i hög grad af behovet påkallad. En sådan reform syntes, yttrade motionären, hufvudsakligen böra afse följande hufvudpunkter:

»Lagstiftningen bör göras effektiv derigenom, att kontrollen öfver densamma efterlefnad öfverlemnas — liksom i utlandet med framgång skett — åt yrkesinspektörerna, och att lagens bestämmelser angående arbetstidens längd, rasterna m. m. affattas på ett sådant sätt, att det blir möjligt för dessa kontrollanter att med framgång öfvervaka lagens efterlefnad, ty erfarenheten från utlandet har lärt att, om så ej sker, arbetsgifvarne hafva många möjligheter att eludera lagen och att göra kontrollen öfver dess efterlefnad icke verksam. Anordnas dessutom, såsom komiterade år 1892 enhälligt föreslagit, en kontroll af den arbetande ungdomens helsotillstånd genom läkare, hvilka dock böra stå i en från arbetsgifvaren fullt oafhängig ställning, så synas mig tillräckliga garantier förefinnas, att denna lagskipning skall kunna utföra det med densamma åsyftade gagnet, och det betyder då icke så mycket,

om till en början smärre misstag skulle begås i afseende på arbetstidens maximum, minimiåldern för de platssökandes inträde i arbete med flera dylika bestämmelser, ty i sådana sakkunniga, för saken intresserade och i utöfvandet af sitt värf fria och oberoende kontrollanter eger lagstiftaren de bästa medhjelpare för en vidare utveckling och fullkomning af lagstiftningen, om en sådan af behovet är eller blir påkallad.»

Motionen öfverlemnades till behandling af kammarens tillfälliga utskott n:r 4. I afgifvet utlåtande yttrade utskottet, att utskottet i likhet med motionären hölle före att, så fort ske kunde, en lagändring borde komma till stånd särskildt beträffande de af utskottet närmare angifna punkter, hvarom full enighet emellan komitén och embetsverken förefunnes; men som antagas finge, att frågan med snaraste komme att af regeringen upptagas till slutlig behandling, funne utskottet sig böra föreslå, att motionen icke måtte till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.

Detta blef ock kammarens beslut.

På grund af Eders Kongl. Maj:ts beslut den 26 maj 1899 blef derefter af kanslirådet D. Ekelund och yrkesinspektören O. V. Sundell utarbetadt ett utkast till författning i ämnet, hvarförutom dels infordrades upplysning från Stockholms stads helsovårdsnämnd om nämndens erfarenhet, huru bestämmelserna i 1881 års förordning blifvit inom Stockholm under de senaste fem åren tillämpade, dels ock Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Upsala, Kopparbergs, Gefleborgs, Vester-norrlands, Vesterbottens och Norrbottens län anmodades meddela yttrande, huruvida vid en blifvande omarbetning af 1881 års förordning, hvilken icke egde tillämpning å sågverksrörelsen och brädgårdsrörelsen, detta förhållande syntes böra fortfara eller, derest särskilda bestämmelser för minderårigas användande i dessa rörelser syntes vara af behovet påkallade, huruvida de uti förenämnda utkast upptagna stadganden borde vinna tillämpning jemväl å dessa rörelser eller om, med afseende å dessas särskilda beskaffenhet, modifikationer i stadgandena vore erforderliga.

Utkast till författning, utarbetadt af kanslirådet Ekelund och yrkesinspektören Sundell.

Genom särskilda nådiga remisser hafva såväl förenämnda författningsutkast som ock de infordrade yttrandena äfvensom från ett flertal glasbruksegare ingifna framställningar om rätt att vid vissa arbeten inom glasindustrien använda minderåriga i vida större utsträckning än för närvarande vore tillåtet öfverlemnats till kommerskollegium och medicinalstyrelsen med nådig befallning att, efter bergmästarnes i

rikets samtliga bergmästaredistrikt samt yrkesinspektörernas hörande, afgifva underdånigt utlåtande i ämnet.

Det infortrade underdåniga utlåtandet, dagtecknad den 25 november 1899, inkom den 23 påföljande december till civildepartementet.

Redogörelse
för nu upp-
gjorda författ-
ningsförslaget.

Med ledning af den utredning, som sålunda kommit förevarande ärende till del, och sedan jag samrådt med rikets yrkesinspektörer vid deras möte här under sistlidne januari månad, har jag nu låtit uppgöra förslag till *förordning angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industrielt yrke*; och anser jag mig böra nämna, att i de flesta delar samtliga yrkesinspektörerna voro ense med mig.

Sedan departementschefen härefter uppläst förslaget, fortsatte departementschefen:

Af den redogörelse, jag fått för Eders Kongl. Maj:t lemna för hvad under senare tider föreslagits och uttalats beträffande vår skyddslagstiftning för minderåriga vid arbete i industrielt yrke, torde Eders Kongl. Maj:t hafva funnit, att i två hufvudpunkter fullständig enighet eger rum.

Tillsynen
öfver efter-
lemnaden.

Man är ense derom att, derest den nya författningen icke skall blifva — såsom i mångt och mycket måste erkännas vara förhållandet, utom i de större städerna, med 1881 års förordning — en lag endast å papperet, så måste kontrollen öfver tillämpningen blifva helt annorlunda; den måste blifva effektiv.

Det nya författningsförslaget innehåller därför, att *tillsynen öfver författningens efterlemnad* skall i främsta rummet åligga yrkesinspektörerna, utom hvad angår grufdrift, som är att hänföra till bergsbruk, der kontrollen naturligen skall tillkomma bergmästarne.

Läkareunder-
sökningar.

Man är vidare ense derom, att kontrollen att lagstiftningen verkligen åstadkommer hvad man dermed åsyftar bör understödjas genom *läkareundersökningar*.

I anslutning härtill föreslås nu att, innan minderårig får i industrielt arbete antagas, skall hvarje gång genom läkarebetyg vara styrkt, att den minderåriga icke kan anses af det ifrågavarande arbetet komma att lida men (2 §), samt vidare — och på denna nyhet lägger jag synnerlig vikt — att årlig läkarebesigtning skall hållas å hvarje arbetsställe, der minderårig finnes anställd. Besigtningen verkställas af läkare, förordnad af offentlig myndighet, och bekostas af yrkesidkaren (11 §).

Giltighetsom-
rådet.

Författningens giltighetsområde har, på sätt kommerskollegium och medicinalstyrelsen ock ansett, blifvit begränsadt till storindustrien.

En verksam kontroll å författningens efterlefnad är något, som ej får eftergifvas, men äfven med den betydliga tillökning i yrkesinspektionens personal, hvarom jag ärnar göra underdånig hemställan, skulle det för denna blifva ogörligt att i vårt vidsträckta land, så som sig bör, öfvervaka handtverks- och hemindustrien. Då emellertid följden af en sådan begränsning skulle blifva, att det i 6 § af 1881 års förordning förekommande förbud mot att i handtverk eller annan handtering använda minderårig i nattarbete komme, med nyssnämnda förordnings upphäfvande, att försvinna, synes blifva nödigt att genom vare sig tillägg till 1864 års förordning om utvidgad näringsfrihet eller särskild författning en motsvarande bestämmelse återinföres; och torde Eders Kongl. Maj:t framdeles, i sammanhang med utfärdandet af den nya författningen, vilja fatta beslut härom.

Beträffande nu storindustrien, så är, jemväl i öfverensstämmelse med kollegii och medicinalstyrelsens uppfattning, föreslaget, att giltighetsområdet skall sammanfalla med lagens angående skydd mot yrkesfara den 10 maj 1889, allenast med tillägg af till bergsbruk hänförlig grufdrift; och har dervid den terminologi, som uti 1 § af nyssnämnda lag användes för bestämmande af de yrken, som komma under lagens tillämpning, synts böra hufvudsakligen bibehållas, då, såvidt jag förspott, tvekan icke förekommit rörande denna terminologis betydelse.

Hvad sålunda föreslås innebär emellertid å andra sidan en ingalunda oväsentlig utvidgning i skyddslagstiftningens giltighetsområde utöfver hvad för närvarande anses vara fallet, i ty att sågverks- och dermed förenad brädgårdsrörelse skulle komma in under den nya författningen. Då angående lämpligheten och behovet häraf ganska skiljaktiga meningar uttalats, torde jag böra något fullständigare redogöra för hvad som under ärendets handläggning härom förekommit. Såsom jag redan omnämnt, infortrade jag under sistlidna år från länsstyrelserna i sex af de norra länen yttrande i förevarande fråga. De svar, som härå afgåfvos, voro ingalunda öfverensstämmande.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Norrbottnens* län, som rörande förhållandena inom länet upplyser, att minderåriga visserligen i ganska stort antal användes vid de talrika inom länet belägna sågverken men sysselsattes i regeln hufvudsakligen endast den ljusare årstiden, då de skolpligtiga barnen åtnjöte ferier, ute i fria luften eller i ljusa och luftiga lokaler med lättare arbeten, hufvudsakligen bestående i märkning af plankor och bräder, hopsamling i brädgårdarna och stapling eller lastning i pråmar af så kallad splitved med flere lättare

sysslor, äfvensom att dessa minderåriga nästan uteslutande utgjordes af de vid verken anstälde arbetarnes barn, hvilket borde anses innebära en viss trygghet mot deras öfveransträngning eller användande i arbete, som vore förenadt med fara för olycksfall, har vidare yttrat att, enligt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes mening, behof icke föreläge af en lagstiftning till reglementerande af och inskränkning i minderårigas användande vid industriel rörelse af ifrågavarande art.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Vesterbottens* län förklarar, med stöd af den utredning Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande sökt åstadkomma och af hvad erfarenheten hittills visat, sig icke anse några föreskrifter angående minderårigas användande i arbete vid sågverksrörelsen och brädgårdsrörelsen vara af behovet påkallade; och åberopar Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande till stöd för denna mening att, då arbetena, såsom vid dessa rörelser syntes vara fallet, vore afpassade efter de minderårigas förmåga, den sysselsättning dessa hade vid sågen och brädgården under tillsyn af föräldrar eller andra målsmän, på samma gång den visat sig icke vara menlig för de minderårigas helsa, vore nyttigare för deras moraliska uppfostran än ett sysslolöst kringdrifvande i sällskap med jemnåriga, hvarpå alltid funnes god tillgång vid sågverk med stor arbetarepersonal. Skulle emellertid, fortsätter Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, det anses nödigt att bestämmelser äfven meddelades för nu ifrågavarande rörelser, borde dock en bestämd skilnad göras mellan sågverksrörelsen och brädgårdsrörelsen, samt arbetet i den senare undantagas från alla föreskrifter i förevarande hänseende, enär det arbete, som i brädgården verkställdes af minderårig, vore af lindrig art, endast undantagsvis förekomme nattetid och alltid försigginge i fria luften.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Vesternorrlands* län upp lyser, att vid sågverks- och brädgårdsrörelsen inom länet minderåriga användes i temligen stor utsträckning och hufvudsakligen i följande sysselsättningar, nemligen att slå kettingar omkring timmer, som genom ångkraft uppfordrades till såghusen för försågning, att bortskaffa ribbor från kantverken, att från klyfsågarne bortplocka och på derfor afsedda fortskaffningsmedel uppstapla staf, att, sedan stafven blifvit afkapad till lämpliga längder, hopbinda och bortbära densamma samt undanplocka odugliga, vid kapningen uppkomna träbitar, att vid justeringsverken för plankor och bräder undanplocka split- och kantved äfvensom sammanstapla plankveden till famnar, att stämpla eller märka justeradt virke, samt att utlägga strön vid stapling af plankor och bräder. Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande anser alla dessa arbeten vara föga

ansträngande men dock fordra en viss påpasslighet och hemställer, att gossar, som fyllt tio år samt voro friska och normalt utvecklade, finge användas till sådana lättare arbeten vid sågverken, som nyss angifvits, helst dessa sysselsättningar företrädesvis utöfvades i det fria, och det arbete, som förekomme inom hus, svårligen kunde vara helsovidrigt, då såghusen till väsentlig utsträckning vore öppna, så att instängd luft i dem aldrig förekomme under arbetstiderna.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Gefleborgs* län yttrar att, som arbetet vid sågverks- och brädgårdsrörelsen drefves i fria luften eller i ljusa och rymliga lokaler, syntes något menligt inflytande på helsan icke kunna befaras af detta arbete, som, att döma efter förhållandena inom länet, endast i sina mindre ansträngande, för olycksfall minst utsatta detaljer plägade öfverlemnas åt minderåriga, samt att, då dessutom egarne till och förvaltningarna af sågverken inom länet allmänt stält såväl genom inrättande af skolor som i öfrigt sig till efterrättelse de minderåriga åsyftande stadgandena i 17 § 1 och 2 mom. af 1864 års förordning angående utvidgad näringsfrihet, Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande icke ansåge några omständigheter inom länet för närvarande påkalla detaljerade bestämmelser angående minderårigas användande i arbete vid sågverk och brädgårdar, hvaremot det icke vore alldeles utan våda, om arbetsgifvarne genom uppställda svårigheter och omgång skulle göras obenägna att i sitt arbete använda ifrågasvarande, vid sågverken talrikt förekommande åldersklass, som derigenom, oafsedt den känbara minskningen i familjernas inkomster, i mer eller mindre mån skulle försättas i sysslolöshet och hemfalla under deraf föranledda frestelser till okynne, kanske brott. Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande föreslår dock meddelande af vissa bestämmelser till förhindrande af olycksfall vid minderårigs användande i arbete vid sågverk.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Kopparbergs* län meddelar, att i de större sågverken och brädgårdarna inom länet ett rätt afsevärdt antal minderåriga sysselsattes, af hvilka omkring tjugufem procent vore under fjorton år; att visserligen i allmänhet icke i arbetet antoges någon förr än efter fyllda tolf år, men att det dock inträffat, att barn vid elfva, tio och ända till nio års ålder efter föräldrars eller målsmäns enträgna, i vissa fall på osanna uppgifter om barnets ålder grundade begäran blifvit i arbete använda; att det arbete, hvarmed minderåriga sysselsattes, väl vore af mindre ansträngande och för deras kroppsliga utveckling oskadlig art, men att arbetstiden i allmänhet utgjorde, jemväl för minderåriga under fjorton år, åtta till tio timmar af

dygnet, infallande å brädgårdarna endast om dagen, men vid sågverken jemväl nattetid, vanligen på det sätt, att arbetstiden ena veckan förlades till dagarne och den andra till nätterna. Med afseende å dessa förhållanden och då Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande hade sig bekant, att vid minderårigs antagande i dylikt arbete någon hänsyn icke annat än undantagsvis toges till den minderåriges helsa och kroppskrafter, samt nattarbetet gifvetvis inverkade menligt på de minderårigas utveckling såväl i kroppsligt som i sedligt afseende, anser Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, att särskilda bestämmelser vore nödiga i syfte att verksam kontroll utöfvades derå, att minderårigas arbetstid, åtminstone i sågverk, icke godtyckligt och till men för deras helsa utsträcktes. Deremot finner Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande sådana bestämmelser beträffande brädgårdsrörelsen, der arbetet helt och hållet drefves i fria luften och nattarbete icke förekomme, icke vara i lika hög grad erforderliga, men anser att, då en effektiv kontroll öfver minderårigas användande vid sågverk skulle i hög grad försvåras eller till och med omöjliggöras, derest icke enahanda bestämmelser tillämpades vid brädgård förenad med sågverk som vid sågverket, ifrågasatta bestämmelser lämpligen böra ega tillämpning å sågverks- och dermed förenad brädgårdsrörelse.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Upsala* län yttrar att, ehuruval vid sågverken och brädgårdarna åtskilliga lättare arbeten förekomme, med hvilka minderårige utan fara kunde sysselsättas, det dock till förekommande af missbruk vore nödigt dels bestämma viss ålder, före hvilken minderårig icke finge till arbete i sågverk eller brädgård användas, dels ock förbjuda användande af minderårig mellan tolf och fjorton år till dylikt arbete under lärotiderna i folkskolan, med mindre att med intyg styrktes, att den minderårige upphört att vara skolpliktig. Vidare föreslår Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande vissa föreskrifter i afseende å arbetstiderna m. m.

Till de länsstyrelser, som påyrkat utsträckning af författningen äfven till nu ifrågavarande yrken, har ej mindre medicinalstyrelsen än äfven kommerskollegium anslutit sig uti dessa embetsverks af mig förut omnämnda gemensamma utlåtande af den 25 november 1899, och samma uppfattning omfattades obetingadt af samtliga yrkesinspektörerna. Vid sådant förhållande har jag — om än jag fortfarande hyser viss tvekan om åtgärdens nödvändighet — ansett mig ej kunna underlåta att nu medtaga sågverks- och dermed förenad brädgårdsrörelse bland de yrken, å hvilka författningen skulle ega tillämpning, dervid dock, såsom af för-

fattningsförslagets 8 § framgår, vissa undantagsstadganden ansetts böra föreslås.

Uppenbart är, att inom en eller annan, nu ej upptagen industri förhållandena kunna så gestalta sig, att deri anställda minderåriga böra komma under sådan skyddslagstiftning, som den förevarande; och har derföre i 1 § intagits erinran om skyldighet för kommerskollegium att derom göra framställning.

Hvad *kretsen af de skyddade personerna* beträffar hade, såsom jag redan nämnt, uti det af 1891 års komité utarbetade författningsförslag skyddslagstiftningen utsträckts att i vissa afseenden omfatta qvinnors arbete, äfven der dessa icke äro att hänföra till minderåriga. Jag kan icke finna, att kommerskollegium och medicinalstyrelsen uti sitt öfver komitéförslaget afgifna utlåtande anfört giltiga skäl för att ur författningen helt och hållet utesluta dessa skyddsföreskrifter. Jag kan icke se någon anledning, hvarför icke uti en och samma författning skulle kunna inrymmas skyddsbestämmelser så väl för qvinnor som för minderåriga, derest eljest sådana bestämmelser för qvinnor kunna anses vara af behovet påkallade. Berlinerkonferensens uttalanden rörande skydd för qvinliga arbetare synas vara i hög grad beaktansvärda och i vissa delar ega tillämpning jemväl på förhållandena här i landet. Det är i två afseenden nu gällande lagstiftning torde böra till skydd för qvinliga arbetare kompletteras, nemligen dels i fråga om förbud mot användande af qvinnor till arbete under jord i grufvor och stembrott och dels angående bestämmande af viss tid för arbetes återupptagande efter öfverstånden barnsörd. Det är väl sant att för närvarande här i landet qvinnor icke användas till arbete under jord i grufvor eller stembrott, och detta synes också hafva varit hufvudanledningen till att komitéförslagets förbud mot qvinnors användande i sådant arbete af embetsverken uteslöts, men då erfarenheten från de länder, der dylikt qvinnas arbete förekommer, gifver vid handen, att qvinnors användande i detta slag af arbete från flera synpunkter är i hög grad olämpligt, torde ett förbud i sådan rigtning här vara på sin plats. Likaledes synes nödig omtanke fordra införandet af en sådan lagbestämmelse, hvarigenom förbjödes att i arbete i industriens tjänst använda qvinna under den närmaste tiden efter det hon födt barn. Då emellertid, på sätt jemväl embetsverken anmärkt, denna tid icke lämpligen bör vara densamma för alla fall, synes mig föreskriften böra så affattas att, på samma gång en bestämd tid angifves såsom den normala för frihet från arbete, tillåtelse att tidigare inträda i arbetet göres beroende af läkarebetyg. Bestämmelser i dessa båda hänseenden hafva upptagits i 7 §.

Kretsen af
skyddade per-
soner.

Minimiålder
och öfriga vil-
kor för min-
derårigas an-
ställande.

Om redan i fråga om giltighetsområdet för en skyddslagstiftning i förevarande ämne skiljaktiga meningar ega rum, så gäller detta i ännu högre grad beträffande *minimiålder och öfriga vilkor för minderårigas anställning* i de skyddade yrkena samt arbetstiden för minderåriga. Och detta är helt naturligt. Å ena sidan står statens oafvisliga pligt att vaka öfver det uppväxande släktets kroppsliga och andliga utveckling så, att denna icke må skadas eller lida intrång genom för tidigt inträde i arbete, med andra ord hänsynen till hygienens och skolans intressen; å andra sidan måste man taga hänsyn till dels vigten af att de unga icke få gå sysslolösa och derigenom hemfalla till brott och förfall, dels föräldrarnes önskan att få sina barn tidigast möjligt ut i yrkena, så att barnen skola kunna förvärfva nödig yrkesskicklighet äfvensom lemna bidrag till familjens uppehälle, dels ock, hvad vissa yrken angår, industriens behof af att användandet af minderåriga i arbete ej må varda alltför begränsadt. Härtill kommer att yrkenas sinsemellan så olika beskaffenhet försvårar meddelandet af allmängiltiga bestämmelser.

Den principiella utgångspunkten för en lagstiftning härutinnan synes böra vara den att, under förutsättning af obligatorisk läkareundersökning och betryggande kontroll i öfrigt mot öfveransträngning och yrkesfara, den minderåriges arbete, särskildt beträffande arbetstiderna, så anordnas, att den minderårige vid den tidpunkt, då den obligatoriska folkskoleundervisningen upphör, må kunna påräkna sysselsättning uti industriens tjänst och derigenom, på samma gång den minderårige afhållas från de faror, som sysslolösheten, synnerligast i denna åldersperiod, medför, i tid vänjer sig att uti ett regelbundet arbete söka sitt uppehälle.

I enlighet med kommerskollegii hemställan har således nu gällande bestämmelse om tolf år såsom *minimiålder* för barns anställande i industriellt yrke blifvit i förslaget bibehållen. Att höja denna ålder exempelvis till tretton år låter sig, enligt min tanke, icke förena med *nu gällande* bestämmelser rörande folkundervisningen, och det är från dem jag har att utgå. Sådan denna för närvarande är anordnad har i regeln barnet i åldern mellan tolf och tretton år inhemtat det kunskapsmått, som berättigar detsamma att afgå från folkskolan. Dermed har ock skolpliktigheten upphört, ett förhållande, med hänsyn till hvilket *minimiåldern* för inträde i industriens tjänst måste vara afpassad, så vida man vill undvika att legalisera en kortare eller längre, men för den minderårige utan tvifvel i hög grad skadlig period af sysslolöshet. Flera af folkskoleinspektörerna hafva emellertid i yttrandena öfver 1891 års komités förslag framhållit nödvändigheten af att de i folkskolan förvärfvade kunskaper genom fortsatt skolgång underhållas och befästas och ifrågasatt stadgan-

den härom. Såsom embetsverken yttrat, torde dock lämpligare vara, att positiva åtgärder till främjande af folkundervisningen vidtagas genom en omarbetning af folkskolestadgan än att det sker genom införande af enstaka bestämmelser i förevarande författning, hvars hufvudändamål är ett annat.

Men lika viktigt, som det synes vara att dessa två områden, skolans och industriens, omedelbart gränsa intill hvarandra, lika viktigt är att det senare icke inkräktar på det förra. Derfor måste såsom det andra villkoret för inträde i arbete i industriellt yrke uppställas den fordran, att skolpliktigheten upphört, vare sig enligt § 47 eller § 48 i folkskolestadgan eller genom annorledes, t. ex. i teknisk skola, förvärfvadt kunskapsmått. Denna fordran bör dock icke, enligt min tanke, utgöra hinder för minderårig, som uppnått den ålder, författningen förutsätter för inträde i arbete i industriellt yrke, och enligt läkares pröfning ej af arbetet lider men, att under ferietid sysselsätta sig med sådant arbete. Mångenstädes är nemligen folkskoleundervisningen så anordnad, att undervisningen endast pågår fyra månader af året, under det skolbarnen den återstående delen af året åtnjuta ledighet. Kommerskollegii och medicinalstyrelsens i utlåtandet den 25 november 1899 afgifna hemställan härom har derföre, i enlighet med samtliga yrkesinspektörernas tillstyrkan, upptagits i förslaget. Det synes mig olämpligt att döma en frisk och arbetsför minderårig, som öfverskridit minimiåldersgränsen, till sysslolöshet under en så lång period och äfven eljest, då han åtnjuter skolfrier. Deremot synes det mig icke tillrådligt att, såsom samma embetsverk ock hemställt, tillåta ännu skolpliktig minderårig att jemside med skolgång deltaga i industriellt arbete. Ett sådant medgifvande skulle antagligen hafva till följd ständiga konflikter, hvarur förmodligen skolan icke skulle utgå såsom den segrande parten. Öfveransträngning torde svårigen kunna undvikas. Myndigheternas hemställan afstyrktes ock af yrkesinspektörerna.

För det tredje villkoret för minderårigs anställande — läkares intyg att han ej af arbetet lider men — har jag förut redogjort.

Hvad angår *arbetstiden*, synes mig tvekan ej böra förefinnas derom att icke för minderåriga, som ej fyllt tretton år, den hittills gällande maximtiden eller sex timmar bör bibehållas.

Arbetstid och
arbetsdag.

Beträffande åter arbetstiden för minderåriga, som fyllt tretton år, hänvisar jag till min föregående redogörelse, hvaraf Eders Kongl. Maj:t behagat finna, att bestämmelsen i 1881 års förordning att äfven minderåriga mellan tretton och fjorton år ej skulle få arbeta mera än sex timmar dagligen varit just det stadgande i förordningen, som framkallat

mesta missnöjet och försvårat författningens tillämpande, *att* reservanternas i 1891 års komité uttalat sig för en maximitid af tio timmar för denna åldersklass, och *att* denna uppfattning biträddes af kommerskollegium. Äfven mig synes en arbetstid af högst tio timmar af dygnet kunna bestämmas för minderårig, som fyllt tretton år, om genom läkareundersökningar och betryggande kontroll i öfrigt anledning att befara öfveransträngning aflägsnas; och jag instämmer till fullo uti hvad motionären i Andra Kammaren vid 1899 års riksdag härom yttrat, då han säger:

»I sjelfva verket synes det sjelfklart, att det beror på sysselsättningens eller arbetets art, huruvida en 10-timmars arbetsdag för 13- eller 14-åring skall vara till gagn eller skada, och det synes äfven sjelfklart, att samma arbete kan för den ene vara oskadligt eller till och med gagneligt, medan det för ett annat svagare barn är till skada. De faror af en 10-timmars arbetsdag för 13- och 14-åringars helsa, som onekligen kunna förefinnas, skulle helt visst kunna undvikas genom en väl anordnad läkareundersökning, som ej blott pröfvade en platsökandes helsobeskaffenhet före platsens tillträdande utan äfven årligen pröfvade, huruvida äfven arbetet fortfarande vore passande för hans krafters beskaffenhet. Och sådana ordentligt anordnade och bedrifna läkareundersökningar skulle dessutom medföra den stora fördelen att man snart finge reda på de yrken, som för barnens helsa vore farliga, och för hvilka Kongl. Maj:t enligt komiténs förslag egde rätt stifta undantagslagar, inskränkande arbetstiden eller till högre åldersklasser uppskjutande de minderårigas inträde i yrket. Och härigenom erhålles ytterligare en vigtig garanti för, att ej arbetet kunde medföra skada för de i detsamma sysselsatta minderårigas helsa.»

Och yttrar motionären vidare, såsom jag förut nämnt, att under förutsättning af fullt opartiska läkareundersökningar och kontroll för öfrigt genom särskilda inspektörer, såsom af komitéen föreslagits, förslaget om 13- och 14-åringars 10-timmars arbetstid syntes från hygienisk synpunkt acceptabelt.

Samtliga yrkesinspektörer tillstyrkte likaledes utan någon tvekan tio timmars arbetstid.

Om jag också sålunda anser, att arbetstiden för minderåriga mellan tretton och fjorton år bör kunna bestämmas till högst tio timmar, finner jag dock giltiga skäl saknas att för äldre minderåriga öka denna arbetstid. Af de upplysningar, jag inhemtat rörande den vanliga arbetstiden för äldre arbetare, har framgått, att denna i regeln är tio eller högst tio och en half timme af dygnet. Då härtill kommer att, såsom jemväl embetsverken an-

märkt uti sitt ofta nämnda underdåniga utlåtande öfver 1891 års komités förslag, arbetstiden visar en stark tendens att sjunka, har det synts ändamålslost att bestämma en högre arbetstid än tio timmar för minderårig.

Uti det förslag till lag om arbete i fabriker och dermed likställd verksamhet samt det offentligas tillsyn deröfver, som nyligen utarbetats i Danmark, är arbetstiden för sådana minderåriga mellan tretton och aderton år, som få i industrielt arbete användas, föreslagen till högst tio timmar af dygnet.

Arbetsdagen för minderåriga är föreslagen att i regeln infalla mellan klockan 6 på morgonen och klockan 7 på aftonen. Den förra tidsbestämmelsen öfverensstämmer med hvad nu gäller. Den senare innebär en ändring (tiden är i 1881 års förordning fastställd till klockan 8 på aftonen) och har föranledts deraf att, då neppeligen i vanliga fall arbetet i sådana industriella inrättningar, hvarom nu är fråga, slutar senare än klockan 7, minderårigas dagsarbete synts icke böra utsträckas öfver denna tid.

Från 1881 års förordnings stadganden angående arbetstid och arbetsdag gjordes redan genom nådiga kungörelsen den 22 juni 1883 undantag för arbete i grufvor äfvensom arbete vid masugnar eller hyttor, stångjernsbruk, manufakturverk och andra inrättningar, som afse tillgodogörande eller förädling af mineralrikets alster, ity att i dylikt arbete minderåriga af mankön öfver fjorton år må under vissa vilkor användas i högst tolf timmar af dygnet och jemväl i nattarbete. Dessa bestämmelser, så affattade att de tydligen afse alla industriella inrättningar, der arbetet förutsätter så kallad ständig eld, hafva, med vissa af kommerskollegium och medicinalstyrelsen i utlåtandet den 25 november 1899 föreslagna redaktionella jemkningar, upptagits i förslagets 8 § 1 mom., hvarjemte de, jemväl i enlighet med nämnda embetsverks hemställan, utsträckts att gälla äfven sågverk och dermed förenade brädgårdar. I fråga om vilkoren för bemälda minderårigas användande i nattarbete hafva embetsverken i samma utlåtande föreslagit en modifikation. De yttra härom att, då arbetet vid glashyttorna på många ställen är fördeladt på åtta timmars skift med tre arbetslag, återkommer der nattarbete hvarje dygn för samma arbetslag, till dess att ombyte af skift vid veckans slut eger rum; att ett dylikt arbete åtta timmar på dygnet helt visst vore mindre påkostande, än om det varit fördeladt på två arbetslag, då visserligen hvarannan natt varit fri, men arbetstiden per dygn uppgått till det högst medgifna eller i medeltal tolf timmar; att därför, enligt embetsverkens åsigt, en dylik anordning med tre arbetslag och tre skift icke borde förhindras; samt att embets-

verken med anledning häraf hemställa, att det skulle medgifvas, att å arbetsställe, der arbetet för samma arbetslag vore begränsadt till högst åtta timmar om dygnet, arbete för hvarje arbetslag finge ega rum under hvar tredje vecka hvarje natt.

Uti detta uttalande finner jag mig kunna instämma och har därför i slutet af momentet intagit en dylik bestämmelse.

Vidare hafva embetsverken uti samma utlåtande, under erinran att vid grufdrift samt sågverks- och dermed förenad brädgårdsrörelse förekomme en mängd arbeten af lättare beskaffenhet och försiggående i fria luften, hemställt, att minderårig som fyllt elfva år finge under högst sex timmar af dygnet användas till lättare arbeten under bar himmel vid grufvor samt sågverk och dermed förenade brädgårdar. Äfven de ledamöter af medicinalstyrelsen, som eljest i vissa delar hyst afvikande mening mot embetsverkens flertal, hafva uttryckligen förklarar sig ej hafva något att invända mot ett sådant medgifvande.

Under förutsättning att öfriga af mig föreslagna vilkor för minderårigas användande i arbete iakttagas, torde ej vara något att erinra mot den föreslagna bestämmelsen, hvilken upptagits i 2 mom. af 8 §. Då emellertid minderårig, som icke slutat folkskolan, icke heller skulle få med sådant arbete, hvarom nu är fråga, sysselsättas annat än under ferietid, torde medgifvandet icke få någon större betydelse.

Längre gående undantag än de sålunda i 1 och 2 mom. af 8 § föreslagna har jag icke ansett mig kunna tillstyrka. Jag har således icke upptagit det i embetsverkens ofta nämnda utlåtande den 25 november 1899 framställda, men af medicinalstyrelsens samtliga ledamöter afstyrkta förslaget att till lättare arbeten vid grufdrift, glashyttor samt sågverks- och dermed förenad brädgårdsrörelse minderårig, som fyllt 12 år, skulle få användas ända till tio timmar af dygnet, enär jag befarar, att ett sådant medgifvande skulle kunna föranleda till öfveransträngning.

Icke heller har jag tilltrött mig att för glasindustrien föreslå andra eftergifter, än som innebäras i den lydelse 8 § 1 mom. erhållit, d v. s. att i glashyttorna, såsom varande inrättningar, der arbetet förutsätter så kallad ständig eld, arbetstiden för minderåriga af mankön öfver fjorton år må, under vissa, af hänsyn till glasindustriens kraf särskildt modifierade vilkor, få utsträckas till i medeltal högst tolf timmar af dygnet och jemväl till annan tid än den i 5 § bestämda. Uti den förut omnämnda, af flertalet af Sveriges glasbrukssidkare under-tecknade framställning hafva emellertid desse begärt vida längre gående eftergifter. De yrka nemligen — och de hafva häri vunnit understöd i

åberopade uttalanden af arbetare från åtskilliga glasbruk — att för minderårigas användande i glashyttorna minimiåldern måtte nedsättas till fylda tio år och arbetstiden bestämmas till högst nio arbetstimmar på dagen och, då arbetet är fördeladt på två eller flera skift, under dygnet högst åtta timmar. Såsom hufvudsakligt skäl för sänkning af åldersgränsen åberopa glasbruksidkarne, att ingen kan blifva en skicklig glasarbetare, som ej redan från mycket tidiga år fått börja syssla i yrket, och att, om icke yrkesskicklighetens nivå inom den svenska glasbruksindustrien skall i betänkelig grad sjunka till uppenbart förfång för denna industri, hvilken just nu börjat taga ett så lofvande uppsving och framgångsrikt konkurrera äfven på den utländska marknaden, måste det jemförelsevis mycket tidiga lärlingsskapet här principiellt uppehållas. De framhålla vidare, att hvad de sålunda begära öfverensstämmer med det sätt, hvarpå arbetet vid deras glasbruk f. n. är ordnad — 1881 års förordning har nemligen i regel icke blifvit tillämpad — att detta sätt ej visat sig medföra olägenheter för de minderårigas fysiska eller moraliska utveckling, och att de minderårigas egna målsmän ingalunda önska rubbning i de nu bestående förhållandena.

Denna framställning har af embetsverken i utlåtandet af den 25 november 1899 funnits böra i viss, om än ringare, mån tillgodoses. Medicinalstyrelsens samtliga ledamöter hafva dock varit af skiljaktig mening och afstyrkt allt afseende å framställningen.

Hvad af glasbruksidkarne anförts skulle vara synnerligen beaktansvärdt, derest antagas finge, att användandet inom glasindustrien af barn yngre än tolf år skulle vara ett nödvändigt vilkor för industriens bestånd och utveckling. Denna industri sysselsatte år 1897 inalles 5,018 arbetare; dess tillverkningars årsvärde närmar sig till 7 millioner kronor; den tillhör således Sveriges storindustrier, och dess alster hafva inom och utom Sverige vunnit ett erkännande, som utgör en heder för vårt land. Jag har dock svårt att föreställa mig, att barnens anställande redan vid en mycket tidig ålder är en oundgänglig betingelse för nödig yrkesskicklighets förvärfvande. Deremot talar — förutom exemplet från andra länder med utvecklade glasindustrier, der barnen ej få anställas före 12 år — det förhållande att så stor del af de för närvarande i hyttorna vid Sveriges glasbruk sysselsatte arbetarne inträdt i arbetet till och med senare än vid 12 års ålder utan att, efter hvad erfarenheten torde utvisa, dessa arbetare sakna något af den erforderliga yrkesskickligheten (se d:r Key-Åbergs arbetsstatistiska studie öfver glasindustrien i Sverige). Deremot talar den omständighet, att vid ett af landets största glasbruk hvars alster utmärka sig för en

högt drifven fulländning, arbetet redan nu kunnat så ordnas, att nästan inga minderåriga under tolf år der användas. Vid dessa förhållanden och med hänsyn till medicinalstyrelsens bestämda afstyrkande har jag, som sagdt, ansett afseende ej kunna fästas å framställningen, som ju afser den nya lagstiftningens *slutliga* tillämpning å glasindustrien. Den vann icke heller, hvad sänkning af åldersgränsen angår, något understöd från yrkesinspektörerna; och en af dem upplyste, att vid ett glasbruk inom hans distrikt arbetarne sjelfva ej gerna ville tillåta sina egna barn att vid tidig ålder arbeta i hyttan, utan hade minderåriga arbetskrafter der måst anskaffas från annat håll.

Ett faktum är emellertid, att vid ett flertal glasbruk minderåriga under tolf år i en ganska stor utsträckning användts och fortfarande användas i arbete. Detta är visserligen redan nu i strid mot lag och har väl kunnat ega rum endast derigenom att såväl kommunalnämnder som åklagare slutit ögonen till, men förhållandet har länge existerat, och flerstädes torde hela arbetsmekanismen i hyttorna vara bygd på att det skall kunna fortfara. Att på en gång bryta härmed skulle antagligen vålla ganska stora ekonomiska svårigheter vid en del, företrädesvis mindre glasbruk, och detta såväl för arbetsgifvarne som för arbetarne, för hvilka den förtjenst barnen intjena torde spela en rätt stor roll.

Öfvergångsstadganden beträffande de inom berörda industri redan anställda minderåriga torde derföre i sammanhang med utfärdandet af den nya författningen blifva nödigt att meddela för att förekomma bråd-störtade rubbningar. Detsamma lärer blifva erforderligt i fråga om sågverks- och brädgårdsindustrien, der minderårigas användande för närvarande är alldeles fritt.

För öfriga bestämmelser i förslaget torde någon fullständigare motivering ej vara behöflig. Stadgandet i 1881 års förordning om raster-nas minimilängd har uteslutits på hemställen af embetsverken i deras utlåtande öfver 1891 års komités förslag. Enär förhållandena å olika arbetsställen äro så skiftande, vore det enligt embetsverkens åsigt lämpligare, att ej raster-nas längd i lag fixerades, utan att tiden för och längden af raster-na finge af arbetsgifvaren bestämmas, men att anslag om raster-na skulle i arbetslokalen uppsättas. Skulle då yrkesinspektör finna, att raster-na vore för korta eller olämpligt anordnade, lärer han nog kunna genom framställningar till arbetsgifvaren åstadkomma rättelse. Samtliga yrkesinspektörerna biträdde denna uppfattning under erinran att de minderåriga i fråga om tiden för raster-na

måste rätta sig efter de äldre arbetarne, hvilka nog tillsåge, att arbetstiden icke blefve utan afbrott för långt utsträckt.

Likaledes hafva yrkesinspektörerna icke ifrågasatt någon ändring uti den från lagen om yrkesfara hemtade bestämmelse uti förslaget 15 §, att yrkesinspektör och bergmästare, innan de inträda å arbetsställe, der minderåriga sysselsättas, skola hafva gjort tillsägelse hos yrkesidkaren eller arbetsföreståndaren. Denna bestämmelse fanns icke uti Kongl. Maj:ts proposition till 1889 års Riksdag, som föranledde nyssnämnda lag, men tillades på lagutskottets enhälliga hemställan (lagutskottets utlåtande n:o 40 s. 9). Yrkesinspektörerna hafva förklarar, att de efter tio års erfarenhet ej förmärkt några olägenheter af stadgandet. Meningen dermed är icke att yrkesinspektören skall långt förut tillkännagifva sin förestående inspektion, utan endast att han vid ankomsten till en industriell anläggning, innan han inträder å arbetsstället, skall gå in på kontoret och anmäla sitt besök.

Sammanfattar jag nu hufvudgrunderna i förslaget, så äro dessa: vilkoren för inträde i arbete: a) fyllda tolf år, b) fullständigt afgångsbetyg från folkskolan eller behörigt tillstånd att lemna folkskolan, eller skolpligtighetens upphörande af annan anledning, c) läkares intyg att den minderåriga utan men för sin helse kan förrätta arbetet i fråga. I lättare arbeten under bar himmel vid grufvor samt sågverk och dermed förenade brädgårdar få elfvaåringar användas under iakttagande att vilkoren b) och c) äro uppfyllda;

Sammanfattning.

arbetsdagen: 6 f. m.—7 e. m.; arbetstiden: 6 timmar för 12—13-åring, 10 timmar för 13—18-åring; i yrken med ständig eld samt i grufarbete och i sågverk och dermed förenade brädgårdar medgifves tolf timmars arbetstid och nattarbete för minderårig af mankön öfver 14 år;

förbud att i arbete använda qvinna fyra veckor efter barnsbörd;

förbud att till arbete under jord i grufva eller stenbrott använda qvinna af hvad ålder som helst samt minderårig af mankön under 14 år;

ärliga läkarebesigtningar, verkställda af läkare, som förordnas af offentlig myndighet;

kontrollen öfver författningens tillämpning tillkommer i första hand yrkesinspektionen.

Antagandet af nu ifrågasatta författning påkallar med nödvändighet ökning af den nuvarande yrkesinspektionens arbetskrafter. Härom kommer jag att, jemväl denna dag, göra särskild framställning.

Yrkesinspektionens arbetskrafter.

*Framställning
från Sveriges
allmänna folk-
skolelärare-
förening.*

Slutligen har jag att anmäla att för två dagar sedan, den 28 sistlidne februari, till civildepartementet inkommit en framställning från Sveriges allmänna folkskollärareförening genom dess centralstyrelse angående vissa önskemål från folkskolans synpunkt att iakttagas vid en revision af förordningen om minderårigas användande i fabriksarbete. Önskemålen äro, att den obligatoriska skolgången för hvarje barn bör räckta minst till och med det 13:de lefnadsåret, och att inom hvarje skoldistrikt bör anordnas en fortsättningskurs omfattande minst 2 år. För att dessa önskningsmål skola kunna förverkligas, begäres af centralstyrelsen, att den nu ifrågasatta skyddslagstiftningen måtte hvila på de hufvudgrunder, att minimiåldern för deltagande i industrielt arbete fastställes till fyllda 13 år och att för barn i åldern 13—15 år bestämmes en maximalarbetstid af så begränsadt omfång, att de kunna begagna sig af den fortsatta undervisningskurs, som för dem bör anställas.

En närmare utredning ur pedagogisk synpunkt af de utaf centralstyrelsen framhållna önskningsmålen och om hvad från skolans sida kräfvades för att de skola kunna genomföras måste uppenbarligen föregå framställningens pröfning i civildepartementet. En sådan utredning, hvars anställande tillkommer ett annat departement, skulle i hvarje fall kräfvat så pass tid, att all fråga om författningsförslagets framläggande i år förfölle. Vid sådant förhållande har jag föreställt mig framställningen nu ej kunna till någon åtgärd föranleda.

*Departements-
chefens hem-
ställan.*

Det lagstiftningsområde, inom hvilket en författning om minderårigas användande i industrielt arbete faller — näringslagstiftningen — hör otvifvelaktigt till Konungens ekonomiska lagstiftning; i sådan ordning har nu gällande förordning i ämnet tillkommit och i den för sådana frågor stadgade ordning hafva ock, äfven under senare tider, af Riksdagen behandlats af Eders Kongl. Maj:t till Riksdagens yttrande öfverlemnade förslag om ändring i eller tillägg till gällande näringslagstiftning (Kongl. Maj:ts proposition till 1887 års senare Riksdag n:o 35, till 1891 års Riksdag n:r 64, till 1893 års Riksdag n:r 34).

I likhet med hvad genom nyssomförmälda propositioner egt rum, synes mig emellertid äfven i nu förevarande fråga angeläget vara, att Eders Kongl. Maj:t får tillfälle att erfara Riksdagens uppfattning, innan slutligt beslut fattas; ett antagande att så skulle ske har ock uttalats af de Andra Kammarens tillfälliga utskott vid 1886 och 1888 årens riksdagar, som hade att yttra sig öfver motioner i ämnet.

Jag hemställer således, att Eders Kongl. Maj:t måtte genom nådig proposition inhemta Riksdagens yttrande öfver det af mig nu anmälda

förslaget till förordning angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke och afvakta Riksdagens svar, innan Eders Kongl. Maj:t, efter slutlig pröfning, om författningens utfärdande i nåder förordnar.

Uti hvad föredragande departementschefen hemställt instämde Statsrådets öfrige ledamöter.

Hans Maj:t Konungen behagade i nåder gilla hvad Statsrådet sålunda hemställt samt befalla att, i öfverensstämmelse med ett af departementschefen uppläst förslag, nådig proposition skulle till Riksdagen aflåtas af innehåll, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:

Pehr Thyselius.

Förslag

till

förordning angående minderårigas och qvinnors användande till arbete i industriellt yrke.

1 §.

I denna förordning förstås med minderårig den, som är under aderton år, och med industriellt yrke idkande såsom näring af sågverks- och dermed förenad brädgårdsrörelse; grufdrift eller annat dermed jemförligt arbete; masugn eller hytta, stångjernsbruk, manufakturverk eller annan inrättning, som afser tillgodogörande eller förädling af mineralrikets alster och ej är att såsom handtverk anse; fabrik; skeppsbyggeri-, stenhuggeri-, mejeri-, bryggeri-, qvarn- samt handtverkerirörelse, som drifves i så stor omfattning eller under sådana förhållanden i öfrigt, att den skäligen må anses som fabriksrörelse; boktryckeri; bränneri och annan med fabriksdrift jemförlig handtering.

Derest annan rörelse, än nu är nämnd, synes vara af beskaffenhet att böra hänföras till industriellt yrke enligt denna förordning, ankomme på kommerskollegium att derom göra framställning hos Konungen.

2 §.

Till arbete i industriellt yrke må minderårig användas allenast under vilkor att den minderåriga fyllt tolf år och antingen, efter att hafva genomgått fullständig lärokurs, erhållit afgangsbetyg från folkskolan eller, efter inhemtande af ett ringare kunskapsmått, erhållit behörigt tillstånd att lemna folkskolan eller ock styrker, att skolpligtigheten eljest upphört. Hvad sålunda föreskrifvits i fråga om inhemtadt visst

kunskapsmått såsom vilkor för minderårigs användande i arbete, hvarom ofvan sägs, må dock icke utgöra hinder för minderårigs användande i dylikt arbete under ferietid.

Innan minderårig må i sådant arbete antagas, skall hvarje gång medelst läkarebetyg styrkas, att den minderårige icke till följd af sjuklighet eller kroppslig svaghet kan anses af det ifrågavarande arbetet komma att lida men.

Det åligger yrkesidkare att under den tid, minderårig är i yrkesidkarens arbete anställd, hafva i förvar den minderåriges intyg om ålder och inhemtadt kunskapsmått äfvensom det i denna paragraf omförmälta läkarebetyg.

3 §.

Till arbete i industrielt yrke må minderårig, som ej fyllt tretton år, användas högst sex timmar och annan minderårig högst tio timmar af dygnet.

4 §.

Arbetstiden för minderårig skall afbrytas genom lämpliga raster; och må minderårig ej tillåtas att under rasterna uppehålla sig i arbetslokal, der till följd af arbetets beskaffenhet luften är förorenad af ämnen, hvilka äro för helsan skadliga; åliggande det i sådant fall arbetsgifvare att anvisa lämpligt annat rum, der minderåriga kunna under rasterna vistas och intaga sina måltider.

5 §.

Minderårig må med arbete i industrielt yrke icke sysselsättas före klockan sex på morgonen eller efter klockan sju på aftonen.

6 §.

Minderårig må icke användas till att sköta ångpanna eller motor eller att rengöra eller smörja i gång varande maskin, rem-, axel- eller annan kraftledning; ej heller må minderårig tillåtas att från eller på i gång varande kraftskifva af- eller pålägga rem, ketting eller lina, så framt icke särskilda mekaniska anordningar äro vidtagna och dessa blifvit godkända af den, som, efter hvad i 9 § sägs, har att vid ifrågavarande arbetsställe utöfva tillsyn å efterlefnaden af denna förordning.

7 §.

Med arbete i industriellt yrke må kvinna, som födt barn, icke sysselsättas under de fyra första veckorna efter barnsörden, derest icke med läkarebetyg styrkes, att hon tidigare kan utan men börja arbetet.

Till arbete under jord i grufva eller stenbrott må kvinna icke användas och ej heller minderårig af mankön under fjorton år.

8 §.

1 mom. I grufvarbete äfvensom i arbete vid masugnar eller hyttor, stångjernsbruk, manufakturverk och andra industriella inrättningar, der arbetet förutsätter så kallad ständig eld, samt vid sågverk och dermed förenade brädgårdar, må, utan hinder af föreskrifterna i 3 och 5 §§, arbetstiden för minderårig af mankön öfver fjorton år utsträckas till i medeltal högst tolf timmar af dygnet och jemväl till annan tid än mellan klockan sex på morgonen och klockan sju på aftonen, under vilkor att arbetet är indeladt på skift sålunda, att ett och samma arbetslag icke två nätter å rad arbetar på det skift, hvarunder midnatt infaller, och alltid har tillfälle att åtnjuta åtta timmars hvila mellan skiften; dock må å arbetsställe, der arbetet för samma arbetslag är begränsadt till högst åtta timmar af dygnet, nattarbete för hvarje arbetslag under hvar tredje vecka ega rum hvarje natt.

2 mom. I lättare arbeten under bar himmel vid grufvor samt sågverk och dermed förenade brädgårdar må minderårig, som fyllt elfva år, användas under iakttagande i öfrigt af föreskrifterna i 2 § och hvad eljest i denna förordning finnes stadgadt.

3 mom. Då natur- eller olyckshändelse afbrutit arbetets regelbundna gång, må eftergift i de uti 3 § gifna bestämmelser kunna meddelas af kommerskollegium för en tid af högst fyra månader och af den, som, efter hvad i 9 § sägs, har att vid ifrågavarande arbetsställe utöfva tillsyn å efterlefnaden af denna förordning, för högst en månad.

9 §.

Tillsyn å efterlefnaden af denna förordning utöfvas, i fråga om grufdrift, som är att hänföra till bergsbruk, af bergmästarne, och i öfriga fall af yrkesinspektörerne, en hvar inom sitt distrikt.

Helsovårdsnämnd eller, der sådan ej finnes, kommunalnämnd samt skolråd och skolstyrelse äfvensom vederbörande provinsial-, extra provinsial-, stads- eller stadsdistriktsläkare vare pligtige att lemna yrkesinspektör och bergmästare det biträde, som af deras tjensteåligganden, enligt denna förordning, kan påkallas; och ega yrkesinspektör och bergmästare att i förekommande fall anlita polismyndigheten.

10 §.

Finnes minderårigas sysselsättande i visst arbete vara synnerligen ansträngande eller för deras helsa vådligt, må deras användande i dylikt arbete kunna förbjudas eller särskilda vilkor för deras sysselsättande dermed föreskrifvas.

Yrkesinspektör och, i fråga om grufdrift, som är att hänföra till bergsbruk, bergmästare åligger att, der de finna förbud eller särskilda föreskrifter i nu nämnda hänseende af omständigheterna påkallade, derom göra framställning hos Konungens befallningshafvande, hvilken det tillkommer att i anledning af sålunda gjord anmälan besluta.

11 §.

En gång hvarje kalenderår äfvensom eljest, då i följd af sådan anmälan, som i 10 § sägs, eller af annan anledning Konungens befallningshafvande så aktar nödigt, skall vid arbetsställe, der minderåriga arbetare sysselsättas, företagas läkarebesigtning å derstädes anställda minderåriga till utrönande huruvida arbetet är för den minderåriges helsa menligt.

Öfver verkställd besigtning skall vederbörande läkare uti den i 12 § omförmälta registerbok göra anteckning, angifvande huruvida minderårig må i arbetet fortfarande sysselsättas; och må yrkesidkare icke i strid mot innehållet i sålunda gjord anteckning i arbetet använda minderårig, intill dess annorlunda kan varda af Konungens befallningshafvande förordnad; egande yrkesidkare påkalla Konungens befallningshafvandes pröfning af anteckningens befogenhet.

Besigtning, hvarom nu förmäles, förrättas af legitimerad läkare, som dertill förordnas af Konungens befallningshafvande. Har yrkesidkaren för arbetarne anställt särskild läkare, bör åt denne genom under rättelse af besigtningssläkaren beredas tillfälle att, om han så önskar, vid besigtningen vara närvarande.

För besigtningen, hvaröfver rapport skall af besigtningssläkaren afgifvas till Konungens befallningshafvande, eger besigtningförrättaren af yrkesidkaren åtnjuta ersättning enligt taxa, som af medicinalstyrelsen fastställles.

12 §.

Det åligger yrkesidkare att för hvarje kalenderår föra särskild registerbok öfver de af honom under året till arbete i industrielt yrke använda minderåriga. Denna registerbok, för hvilken formulär af kommerskollegium fastställles, skall upptaga, bland annat, den minderåriges fullständiga namn, födelseår och födelsedag, faders eller målsmans namn och hemvist, dag för anställning i arbetet, den tid af dygnet, hvarunder den minderåriga varit i arbetet sysselsatt, det slag af arbete, hvari den minderåriga varit använd, dag för afgang ur arbetet äfvensom anteckning derom att de i 2 § omförmälta intyg aflemnats.

Inom utgången af februari månad hvarje år skall yrkesidkaren insända näst föregående års registerbok till vederbörande yrkesinspektör eller, i fråga om minderåriga anställda i grufdrift, som är att till bergsbruk hänföra, till vederbörande bergmästare; åliggande det yrkesinspektören eller bergmästaren att före den 1 derpåföljande juli till yrkesidkaren återställa registerboken, försedd med intyg om verkställd granskning.

13 §.

Helsovårdsnämnd eller, der sådan ej finnes, kommunalnämnd äfvensom skolråd och skolstyrelse ega att genom person, som nämnden, skolrådet eller skolstyrelsen inom eller utom sig utser, granska registerbok samt de uti 2 § omförmälta intyg. Sådan rätt tillkommer jemväl vederbörande provinsial-, extra provinsial-, stads- och stadsdistriktsläkare.

14 §.

Yrkesidkare, som till arbete i industrielt yrke använder minderårig, skall derom hos Konungens befallningshafvande göra skriftlig anmälan inom en månad efter det denna förordning trädt i kraft eller, derest minderårig först derefter i arbete antages, inom en månad

efter det första gången sådant antagande eger rum, äfvensom på samma sätt anmäla, då han i sin rörelse ej vidare använder minderårig. Konungens befallningshafvande skall, så snart ske kan, efter tagen kännedom om den gjorda anmälan, öfversända densamma till vederbörande yrkesinspektör eller, i fråga om grufdrift, som är att hänföra till bergsbruk, till vederbörande bergmästare.

Enahanda anmälan skall inom samma tid göras jemväl till helsovårdsnämnden eller, der sådan ej finnes, till kommunalnämnden i den kommun, der yrket bedrifves.

15 §.

Yrkesinspektör och, i fråga om grufdrift, som är att hänföra till bergsbruk, bergmästare äfvensom enligt 11 § förordnad besigtningssläkare ega under den tid arbetet pågår, efter tillsägelse hos vederbörande yrkesidkare eller arbetsföreståndare, tillträde till arbetsställe, der minderåriga sysselsättas, äfvensom rätt att der företaga de undersökningar, till hvilka bestämmelserna i denna förordning kunna gifva anledning; skolande i afseende härå gälla hvad till bevarande af yrkeshemlighet är för yrkesinspektör särskildt stadgadt.

Yrkesinspektör eller bergmästare äfvensom besigtningssläkare skola jemväl ega tillgång till registerbok samt till de uti 2 § omförmälta intyg.

16 §.

Hvad i denna förordning sägs om yrkesinspektör gälle i tillämpliga delar jemväl hos yrkesinspektör i vederbörlig ordning anställd assistent.

17 §.

Å arbetsställe, der minderåriga arbetare sysselsättas, skola finnas å lämplig plats anslagna dels denna förordning med de tillägg eller ändringar, som framdeles kunna varda stadgade, dels ock uppgift å de tider, då för minderårig arbetet börjas och slutas samt rasterna infalla.

18 §.

För sådant läkarebetyg, som omförmäles i 2 §, må, derest det utfärdas af i civil eller militär tjenst anställd läkare, icke fordras högre betalning än en krona.

19 §.

Om emot de i denna förordning gifna eller på grund af densamma utfärdade föreskrifter minderårig eller qvinna användes i arbete, straffes yrkesidkaren med böter från och med tio till och med femhundra kronor. Har öfverträdelsen skett med den minderåriges faders eller målsmans vetskap och vilja, vare jemväl fadern eller målsmannen förfallen till böter från och med fem till och med tjugu kronor.

Försummar yrkesidkaren att ställa sig till efterrättelse föreskrifterna i 12, 14 och 17 §§, straffes med böter från och med fem till och med tvåhundra kronor.

Den som under tid, då han är stald under tilltal för förseelse mot denna förordning, samma förseelse fortsätter, skall, när han dertill var der lagligen förvunnen, för hvarje gång stämning derfor utfärdats och delgifvits, fällas till de böter, som för förseelsen äro bestämda.

20 §.

Det åligger allmän åklagare att åtala förseelse, hvarom i 19 § sägs; skolande förseelsen åtalas hos polisdomstol, der särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare och, der sådan ej finnes, vid allmän domstol; och gälle i fråga om klagan öfver domstols eller poliskammares beslut i dessa mål hvad om besvär i brottmål är förordnad.

21 §.

Böter, som enligt denna förordning ådömas, tillfalla kronan. Saknas tillgång till fulla gäldandet af dessa böter, skola de förvandlas efter allmän strafflag.

22 §.

Denna förordning skall ock ega tillämpning å sådan i 1 § omnämnd industriel rörelse, som af staten eller kommun idkas, ändå att rörelsen icke idkas såsom näring; dock att hvad om yrkesidkare är stadgadt skall i fråga om sådan rörelse gälla arbetsföreståndaren.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1901.